

EESTI KUNSTIAKADEEMIA

Kunstikultuuri teaduskond

Muinsuskaitse ja konserveerimise osakond

ÜHE PALVELA LUGU

NÕMME BAPTISTIKOGUDUSE PALVELA

Puuvilja tn 4, Nõmme, Tallinn

Margarita Pugri

2019/2020 õppeaasta

Arhitektuuri konserveerimise ja restaureerimise täiendkoolituskursuse lõputöö

EESTI KUNSTIAKADEEMIA
Kunstikultuuri teaduskond
Muinsuskaitse ja konserveerimise osakond

Margarita Pugri

NÕMME BAPTISTIKOGUDUSE PALVELA

Puuvilja tn 4, Nõmme, Tallinn

2019/2020 õppeaasta

Arhitektuuri konserveerimise ja restaureerimise täiendkoolituskursuse lõputöö

Tallinn 2020

SISUKORD:

SISSEJUHATUS

1. AJALOOLINE ÜLEVAADE.....	4
2. NÕMME BAPTISTIKOGUDUSE PALVELA EHTUSETAPID.....	8
3. HOONE MATERJALIKASUTUS JA TEHNILISE SEISUKORRA KIRJELDUS	
3.1 Välisseinad, vooder.....	13
3.2 Fassaad	14
3.3 Vundament, kelder.....	17
3.4 Vahelaed, seinad ja põrandad	21
3.5 Katus	22
3.6 Trepid, rõdu	27
3.7 Tehnosüsteemid- küte, elekter, ventilatsioon.....	29
3.8 Interjäär	31
3.9 Aknad ja ukсед.....	38
3.10 Krunt ja omand.....	42
4. HOONE VÄÄRTUSED.....	43
5. HOONE SÄILITAMISE ETTEPANEKUD	
5.1 Katus	44
5.2 Fassaad, ukсед, välistrepp.....	45
5.3 Aknad	48
5.4 Interjäär.....	49
KOKKUVÕTE	50

SISSEJUHATUS

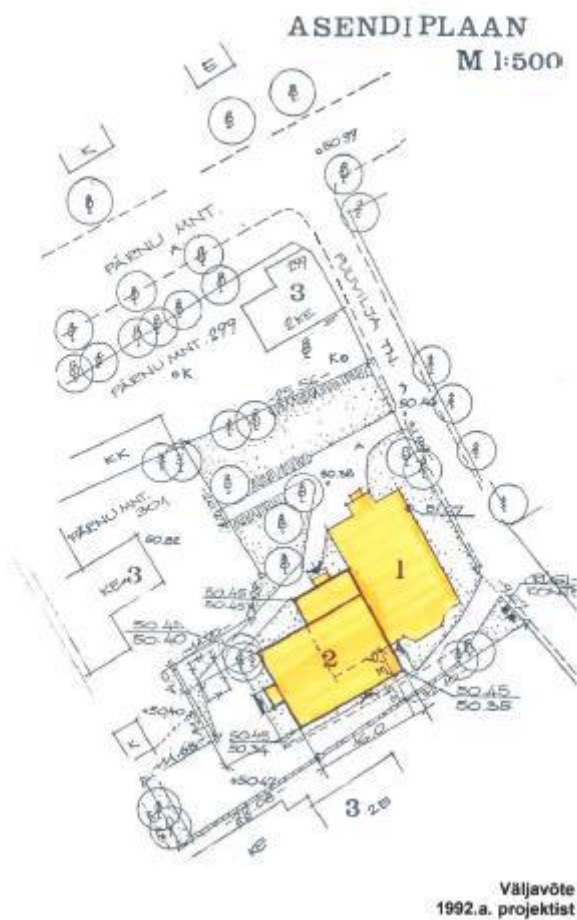
Tallinnas, Nõmme linnaosas Puuvilja 4 (kinnistu nr 101009385) asub Nõmme Baptistikoguduse palvela, mille esialgne ehitusaasta on 1931, hoone laienduse ehitusaasta 1994. Hoone asub miljööväertuslikus Nõmme piirkonnas, kuid ei ole arhitektuurimälestis. Hoone üldkasutatav kogupind on 326,5m², millest 48,5m² on elamispiind (EHR andmed puudulikud).

Aastast 2008 (EVM N 44322); Eesti Vabaõhumuuseum SA; EVMN443_22_1_pisipilt.

Allikas: maa-ameti kaardirakendus. <http://xgis.maaamet.ee/maps> hübriidkaart

Objekti valikul oli minu huvi uurida palvela sünni tausta ja koguduse ajaloo seonduvaid juuri, mõtestades enda jaoks konfessionaalset eripära. Uurimise käigus usun olevat saanud vastuse küsimusele, kuidas ühe koguduse vaimsus kujundab tema ümber eksisteerivat ruumi ja millise tähenduse kogudus ruumile annab, kuidas sellega suhestub.

Koguduse eesmärgiks on palvela hoone restaureerida, et tagada tema pikaealine säilimine tulevastele põlvetele, hoides samaaegselt tema unikaalsust. Samuti ajakohastada hoone koguduse tänapäevastele vajadustele vastavaks. Täna on kogudusel 142 liiget ja Nõmme Baptistikogudus kuulub EKB Koguduste Liitu. Ehkki kiriku kui jumalakoja roll ühiskonnas on viimase sajandiga muutunud, siis kirik jääb ühiskonna südametunnistuse ja vaimsete väärtuste kandjaks. Nõmme Baptistikoguduse motoks on „Kogudus Kõigile!“ Ta väärtustab tervet perekonda, terveid suhteid ja pakub abi üksikule abivajajale- see ongi kiriku roll olla avatud kõigile. Kohalike kristlike traditsioonide säilimine on oluline nii kogu ühiskonna kui iga üksikisiku edasikestmise seisukohalt. Selleks on vaja traditsioone kaitsta ja hoida. Väärtustamist ja kaitset vajavad ka need vanad pühakojad, mis pole mälestistena arvel!

Minu töö eesmärgiks on kaardistada hoone olukord ja anda koguduse juhatusle ettepanek tööplaani koostamiseks, et hoone säilimise seisukohalt prioriteetsed tööd saaksid esmajärjekorras ette võetud. Antud uurimistöö kestel sai taotletud Tallinna Linnaplaneerimise Ameti muinsuskaitse osakonnast restaureerimistoetust katuse renoveerimiseks hoone vanemal 1931 a. osal. Koguduse juhatus on palunud minu abi fassaadi uuendamisel projektjoonise tegemist, mille antud töö käigus ka koostas. Et olen samaaegselt omandamas restauraatori viimistleja kutset Tallinna Ehituskoolis, siis isiklik eesmärk on palvela vanal hoonel restaureerida 1931 aastast pärinevad aknad häid restaureerimis põhimõtteid kasutades.

1. AJALOOLINE ÜLEVAADE

20.sajandi teise poolega võrreldes oli maailmasõdade vahelisel perioodil kirikute-palvelate rajamine üliaktiivne. Uusi algupäraseid kirikuid ja palvemaju valmis 1920-1930.aastatel üle 110, kõige enam uusi pühakodasid valmis just **baptisti kogudustel** – kokku 29. Siia lisanduvad veel pühakojaks ümber ehitatud hooned, elumaja otsa tehtud palvemajad ja surnuaiakabelid. Kui iseseisvuse algusaastad olid kirikuehituses vaikne aeg, ehitati keskmiselt kolm kirikut-palvelat aastas, siis kõige intensiivsem ehitusperiood oli 1930.aastate esimene pool. Sellel ajal on ehitatud ka Nõmme Baptistikoguduse palvela, aastal 1931. Kirikute ehitamisele ei avaldanud 1930.aastate alguse kriis mõju, ehitustegevus hoopis hoogustus. Ehitati rohkem just puithooneid, kallimate kiviehitiste osatähtsus ei suurenenud. Selle põhjuseks oli metsamaterjali hinna langus, mida ära kasutades ehitasid ka väikesed ja vaesed kogudused endale kiiresti koja. [14]

Selleks, et jõuda tolle 1931.a ehitatud väikese baptistide palvelani Nõmmel, oleks vajadus selgitada laiemalt ajaloolist konteksti, seejuures teha seda nii vaimulikust kui ilmalikust vaatenurgast:

- Vaadeldes usu-ja vaimuelu tausta, sealtsi edasi baptismiliikumist, mis oli vaimulikuks tõukejõuks kõnesoleva hoone rajamisele.
- Vaadeldes üldist piirkondlikku arhitektuurilist ja linna-tekkelist arengut Nõmmel, rajatud hoone asukohas ja sellega seotud inimtegevust.

Vaimulikust taustast rääkides oleks vaja avada üldist konfessionaalset tausta ja pinnast, kust baptistlik kogudus üldse alguse sai. Kui vennastekoguduse liikumine jõudis Eestisse 1720-date lõpus ja eksisteeris luteri kiriku üldisel heakskiidul ning vennastekoguduste liikmed jäid enamasti luteri kiriku liikmeiks edasi, siis 19. sajandi keskpaigast hakkas tekkima ametlikust (luteri) kirikust lahku löövaid usulisi liikumisi. Uued usulahud jõudsid Eestisse alates 1870. aastaist ning lisaks Lääne-Eestile ja saartele rajati kogudusi ka suurematesse linnadesse. Oluliseks pöördepunktiks sai 1905. aasta, mil kehtestati usuvabadus. See tõi kaasa märkimisväärse uute koguduste rajamise ning ulatusliku palvemajade ehitamise buumi .

Esialgu kasutati palvetundideks ja -koosolekuteks talutaresid ja abihooneid. Iseseisvate palvelate ehitamise tingis koguduseliikmete arvu oluline kasv peale 1905. aastat. Kuna lahkuskude puhul oli palvemajade ehitusel peamiseks praktilisus, siis on valdav osa neist vernakulaarsed lihtsad hooned, mis erinesid eluhoonetest sageli vaid ruumijaotuse ja sissepääsude paigutuse poolest. [7]

Baptistid olid ja on suurima liikmete arvuga uususkond. Esimesed kogudused rajati 1880. aastatel ning õige peatselt ehitati ka iseseisvad palvemajad. Kõige aktiivsem oli liikumine Läänemaal ja saartel ning ka suuremates linnades (Tallinn, Tartu, Pärnu). 1937. aastaks oli iseseisvaid baptistikogudusi 49, neile lisandusid mitmed osakonnad, filiaalid ja tööpunktid. Kõigil neil olid ka oma palvelad. Baptistide palvelad esindavad kõige sagedamini arhetüüpset vabakoguduse palvemaja: lihtsat vernakulaarset hoonet, mille ehitajaks on olnud koguduse liikmed. Palvelas on lugemispuldi ja lihtsa pingistikuga saal, suuremates palvelates selle taga abiruumid ja/või pastori korter. Mitmel juhul on pastori korter hiljem juurde ehitatud. Palvelate juurde kuulusid ja kuuluvad praegugi puukuurid ja välikäimlad. [7]

Nõmme Baptistikogudus loodi Manfred von Glehni eestvõttel 1893. a, algselt Jälgimäe koguduse nime all. Ametlikult registreeriti Nõmme baptistikogudus 1919. aastal. Glehniid kinkisid kogudusele maatüki, millele 1931. a rajati praegune palvemaja.

Arhitektuursest taustast rääkides, siis Nikolai Von Glehni poolt rajatava Nõmme linna arhitektuursel kujunemisel mängis rolli 19. saj. lõpu-20. saj alguse historitsism (nt. uus gooti stiilis Hohenhaupt ehk Kõrgespea loss) ja 20 sajandi alguses valitsenud juugendlik stiil, mille kauneid suvitusvillade näiteid tänase päevani Nõmmel säilinud on. 1930 aastatel tuli moodsa tuulena arhitektuurimaailma funktsionalism, ekspressionism ja esindustraditsionalism. Funktsionalistlikke hooneid hakkas kerkima Nõmmele nii eramute kui ühiskondlike hoonete näol (nt eramu Nurme 47/49 , Friedrich Wendach 1932 või Kahro maja „ Victoria Palace“ kinoga, valm. 1933) .

Foto Hohenhaupt ehk Kõrgespea loss neogooti stiilis. Allikas: Nõmme Sõnumid, veebiväljaanne

Foto Kahro maja. Nõmme kino-ja ärihoone funktsionalismi esindajana. Arhitektid Friedrich Wendach, Edgar Velbri. Allikas: „Nõmme Sõnumid“, veebiväljaanne

Foto: Funk elamu Nõmmel Nurme 47-49. Arhitekt Friedrich Wendach, Allikas: Eesti Arhitektuurimuuseum EAM Fk 5121

Samuti kandus moodsuse ihalus sakraalarhitektuuri, mille näitena valmis Nõmmel Robert Natuse poolt kavandatud ekspressionistlik Saksa Lunastaja kirik (1932) või Erich Jacoby 1932a. kavandatud ekspressionistlik-funktsionalistlik Tallinna adventisti kirik Telliskivi 56.

Foto Nõmme Saksa Lunastaja kirik 1940, Christin, R. Allikas: RA Fotoinfosüsteem

Foto: Tallinna adventisti kirik Telliskivi 56 , E. Jacoby 1932. Ümber ehitatud 1940, lisatud teise korruse aknad, mis rikkus tühjade selgete pindade harmoonia. Allikas: Wikipedia

Selle taustal aga jääb Nõmme baptistikoguduse palvela maapalvela tüübiks, kus ei kasutatud professionaalset arhitekti ja mis ehitati omade jõududega. Pikem osa ajalookäsitlust on toodud lisa 1 all.

2. NÕMME BAPTISTIKOGUDUSE PALVELA EHTUSETAPID

Foto: vaade hoonest idaküljest. Autor: Priit Pihlamäe 2019

Foto: hoone kagunurk. Autor Priit Pihlamäe 2019.

Foto: hoone lõunakülg. Autori foto 26.02.2020

Foto: hoone põhjakülg. Autor Priit Pihlamäe 2019

Nõmme Baptistikoguduse (edaspidi NBK) palvela on aga ehitatud Nõmme linna (linna staatus 1926), mistõttu oli nõutav ka projekt. Palvela projekteerijaks oli insener Johannes Märts, kes oli ka ise koguduse liige. Eeldatav projekteerimise aasta on 1929, valmimisaasta 1931. Palvela on mahukas tornita puidust pikihoone ja selle paremale küljele jäi algselt väiksemahuline kogudusehoone. Harva esineva arhitektuurse lahendusena on pikihoone külgakendele lisaks otsaaknad nii sissepääsu kõrval kui koorilõpmikus- apsiidis asub all kolm ristkülikukujulist

akent ja nende kohal ümaraken roosaken. Samasuguse kujundusega lõpmiku sai ka J.Märtsi poolt ümber ehitatud Haapsalu baptisti kirik (1928). Otsasissepääsu kohal olev rist on lahendatud aknana. Avarat palvesaali katab kumer krohvitud ja algsest lubjatud lagi.[1]

Foto, vaade palvela hoonele põhjast, aasta 1931. Allikas: koguduse arhiiv

Foto, palvela saali sisevaade, aasta 1931. Allikas: koguduse arhiiv

Foto: Vaade palvela hoonele kogudusemaja poolsest osast. Foto A.Vinkel erakogu, aasta?

Esimene hoone ehitusetapp oli 1931.a. Hoone algset projekti pole säilinud, varajasemateks dokumentideks on 1949 aasta inventariseerimise joonised, mille on üles mõõdistanud Arnold Tamm (vt lisa 2). Vastavalt koguduslike tegevuste kasvavate vajadustega (1992 aastal käis NBK pühapäevakoolis 300 last [19]) ehitati külgnevat kogudusehoonet suuremamahulisemaks. Juurdehitise projekti autoriks on arhitekt Mari-Ann Hütt, projekteerimise aastaks 1992 ja ehitise valmimisaasta on 1994. Projekt telliti teeninduskoperatiivist ASE (vt lisa 3), mille esimeheks oli Aleksander Skolimowski. Ehituslubasid kui selliseid ei olnud, alustati ise vundamendi kaevamist ja tööjõud palgati altuura korras, seadustamine toimus tagant järele. Juurdehitus toimus paljuski oma jõududega ja kättesaadavatest ehitusmaterjalidest. [19]. Vana kogudusemaja tiib jäi oma algse kehandiga nüüdse laiendatud hoone sisse ehk vana kogudusemaja on uue maja sees.

1994 aasta juurdeehitus. Foto allikas: perekond Kalviku erakogu

1994 aasta juurdeehitus. Foto allikas: perekond Kalviku erakogu

1994 aasta juurdeehituse värvimistööd. Foto allikas: perekond Kalviku erakogu

1949. aasta inventariseerimisjooniste (plaan, eksplikatsioon ja lõige) põhjal asus krundil tol hetkel 2 hoonet (vt lisa 2):

Palvela hoone üldpinnaga 273,7m² ja Vahimaja hoone üldpinnaga 107,6m²

Palvela asub pikisuunaga Puuvilja tänaval kooriga kagu suunas, peasissekäik loode suunas. Krundi kogupind 1949 a. inventariseerimisjooniste järgi on 2422m², millest hoonestatud 381m². Lisaks palvelale jäi samale krundile ka Pärnu mnt 301 aadressiga elamuks kohandatud hoone (nimetatud vahimaja), mis oli algselt Nikolai von Glehni valukoda ning mida kasutati ka esialgse palvelana. 1985 aastal vahimaja erastati ja vana vahimaja (krohvitud rõhtpalkhoone) lammutati kui amortiseerunud ehitis.

1993. a kinnitatud juurdeehituse projektil on näha uued krundi mõõtmed 1625 m² ja hoonestatuse maht koos plaanitava juurdeehitusega 422,4m² (vt lisa 3).

3. HOONE MATERJALIKASUTUS JA TEHNILISE SEISUKORRA KIRJELDUS

3.1 Välisseinad, vooder

1931 a palvela hoone on puitsõrestik konstruktsiooniga, 2-poolt laudadega vooderdatud. Soojustusena kasutatud puhast saepuru, mis on aja jooksul alla vajunud ning akende ja uste ümbrused ei ole õhutihedad. Ilmselt puudub vanal ehitusel tuuletõke.

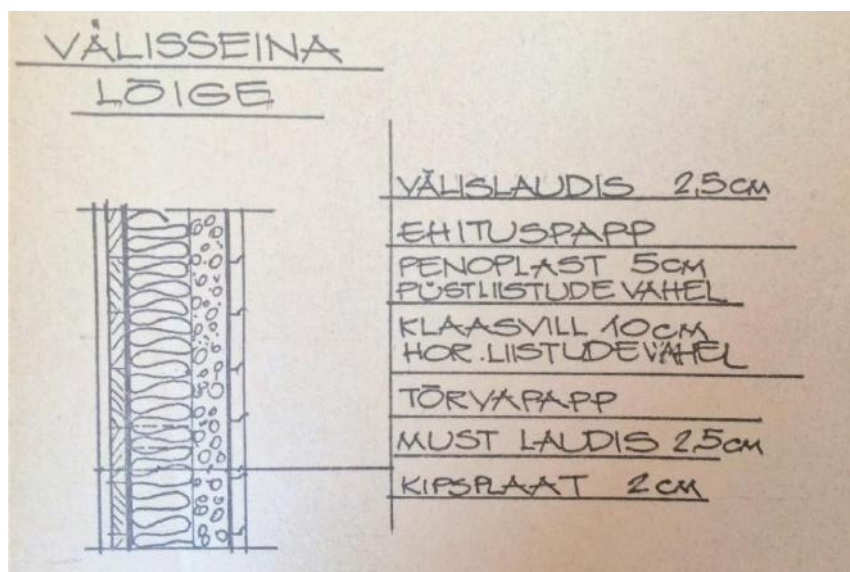
1994 a juurdeehitus on samuti puitsõrestik konstruktsioonil 5x15cm karkassil. Puidumaterjal juurdeehituse tarbeks saadi müüdnud metsast. Kui Eesti iseseisvumise aja alguses rubla väärtus kahanes, siis sai kogudus osta kasvavat metsa. Mets sai ostetud natuke enne ehituse algust. Sealt sai alguse algkapital juurdeehitatava hoone tarbeks ja ka puitmaterjal.

Juurdeehituse soojustuseks on kasutatud klaasvilla 10cm põikliistude vahel ning väljaspool 5cm penoplasti puitliistude vahel. Klaasvilla all on tõrvapapp, soojustuse peal väljaspool ehituspapp.

Kõige

peal

välislaudis.

Joonis , väljavõte juurdeehituse tööprojektist

3.2 Fassaad

Hoone fassaad on kaetud hõõveldatud materjalist rõhtse profileeritud laudisega. Laudise profiil 1931 aasta hoonel ja 1994 aasta juurdeehitusel erineb, kuid mitte märgatavalt. 1931.aasta palvela laudis oli ilmselt algselt värvitud valgeks, seejärel korduvalt kollaseks. Juurdeehituse laudis sai kaetud pruuni Pinotexiga, kuid päike ja ilmastik sõid selle kiiresti ära. Viimati värviti fassaadi 2003 aastal alküüdõlivärviga Villa ja hetkel on hoone heleroheine kontrastsete tumedaroheliste piirdelaudadega. Enne värvimist puhastati fassaadi vanast värvist mehaaniliselt harjates, kohati edutult. Vanema (alküüdvärvi aluse) värvi osas puudub dokumentatsioon, kuid kraklee põhjal otsustades on see olnud linaõlivärv.

Foto: erinevate värvikihtide koorumine fassaadil. Autori foto 20.02.2020

Kahjuks on nii hoone vanal kui uuel osal ilmastiku ja niiskuse kahjustused. Ilmastikukahjustused on suuremad lõunapoolsel küljel, kus UV kiirgus on teinud olulist kahju fassaadi värvile ja viimane on hakanud kooruma. Niiskuse kahjustused tulenevad lumega katusele alla vajunud vihmaveerennide ja vihmaveetorude ära vajumisest. Selle tõttu jookseb vesi otse fassaadile seda kahjustades, kohati on tekitanud lausa mädanikku.

Foto: niiskusekahjustused voodril. Autori fotod 20.02.2020

Foto: niiskusekahjustused voodril. Autori foto 20.02.2020

Foto: niiskusekahjustus voodril. Värvikoormisele on andnud lisapanuse UV kiirgus. Autori foto 20.02.2020

Hoone läänepoolsel küljel on osaliselt puudu vertikaalsed nurgalauad, mis peaksid lõpetama rõhtse fasaadilaudise nurgas ja selle otsi kaitsma. Samuti on lääne küljes osaliselt puudu veelaud.

Veelaud on kahjustunud mitmes kohas, eriti tugevasti maja idanurgas, kus on vihmaveetoru katki ja vesi jookseb maja pinnale.

Foto: katkine vihmaveetoru ja niiskusekahjustusega veelaud. Autori fotod 20.02.2020

Kuna maapinna tõstmisega on sokli osa jäänud väga madale (kohati 5cm), siis veelaua ja maapinna vahele jääv vahe on täitunud orgaaniliste jäätmetega nagu lehed ja mullatolm, mis samuti soodustavad madalal asetsevate veelaudade mädanemist.

Tuulekast on juurdeehituse lõunapoolselt küljelt lahti, sealt pääsevad sisse linnud.

Elektrikaablid, mis on kinnitatud laudise peale, on potentsiaalsed niiskuse kogujad ja mitte hästi mõjuvad voodrilauale. Kaablite kinnituskohal on märgata kooruvat värvi. Maja lõunapoolsel küljel on näha katuselt alla rippuvat kaablit, mis toimib kui vihmaveejuhtija.

Foto: kaablid maja seintel on niiskuse kogujad. Autor: P.Pihlamäe

3.3 Vundament, kelder

1931 a palvela on ehitatud paekivi vundamendile (1,25m) ja köögiäluse keldri seinad samuti laotud paekivist. 1994 aasta juurdeehitisel on vundament valatud monoliitsest betoonist m 100 paksusega 30 cm. Rajamissügavus uuel osal on 2,40m arvestades pinnasevee tõusu võimalusi. Kelder vana hoone alla on süvistatud hiljem, ca 80date aastate alguses. Kaevati käsitsi, kuid mitte päris hoone vundamendi seinani välja. Koos keldriga palvela saali alla sai ehitatud ka söekatel ja loodud söepunker.

*Foto: köögiälune kelder.
Autor P. Pihlamäe 2019*

*Vana söepunkri laadimise avause kaan
Autor P. Pihlamäe 2019*

Antud palvela hoone puhul on olnud aastaid probleemiks pinnavesi ja sadevesi kevadeti, mis tungib keldrisse. Enne uue juurdeehitatud hoone rajamist telliti ehitusgeoloogiline uurimus (geoloog Kildjer 1992), mille käigus tehti avang ja penetreeriti pinnast neljas kohas. Uuring sedastab, et hoone asub Nõmme-Männiku liivikul jääjõeliste setete levialal. Samuti ütleb vastav uuring, et täitepinnase all on ca 1m paksune kesktihe peenliiv. Kuid sügavamale jääb tihe , kohati tsementeerunud tolmlüiv ca 2,5m ja selle all vahelduvad sitke tolmsaviliiva ja liivasavi kihid. Sisuliselt moodustab see vett mitte läbilaskva liivakivi kihi ja kuna veel ei ole kuhugi voolata, tungib see läbi vundamendi keldrisse. Seda pole otseselt näha, kust vesi sisse tuleb, on vaid niiskusekahjustused seintel. Oluliselt vähenes vee sissetulek peale seda, kui valati betoonvöö ümber maja (ca 10 cm sügavusega). See rajati kallakuga majast tänava poole ja vähendas oluliselt vee sissevoolamist. Antud töö sai tellitud peale 1994.a. juurdeehitust. Juurdeehituse joonistelt on näha, et palvela saali all olev keldripõranda tasapind on ilmselt madalam. Seetõttu tungis vesi just sellese ruumi. [19] Keldriruumidesse on rajatud ka süvistatud kaevud, milles asetsevad pumbad reageerivad automaatselt veetaseme tõusule ja hakkavad vett välja pumpama.

Foto: keldrisse on kaevatud 2 kaevu, millele paigaldatud anduriga pump. A:P.Pihlamäe 2019

Nii söepunkri kui keldri seinad on soojustatud tep-plaadiga, mis omakorda krohvitud. Tänu keldrisse sisse tulnud veele on niiskus krohvi taha pääsenud ja selle mõrandanud, krohv on osaliselt all kukkunud.

Foto: vaade keldrile (vana hoone alune osa). Autor P.Pihlamäe 2019

Foto: vaade keldrile (vana hoone alune osa), niiskusest kahjustunud krohv. Autor P.Pihlamäe 2019

Foto: vaade keldrile (uuehoone alune osa), autori foto 20.02.2020

Foto: uue hoone aluse keldri seinte ladumisel on kasutatud käepäraseid ehitusmaterjale. Autori foto 20.02.2020

Foto: niiskusekahjustus uue hooneosa keldris. Autori foto 20.02.2020

3.4 Vahelaed, seinad ja põrandad

Keldri vahelaed on monteeritavatest 3,0 ja 4,0m raudbetoon paneelidest, esimese ja teise korruse vahelagi on puittaladel. Talade vahed on vanas osas täidetud saepuruga või termoliidiga, uues osas on mineraalvill (klaasvill).Siseseinad on puitkarkassil 10x10 cm, täidiseks termoliit või mineraalvill.

Vanas hoone osas on enamasti puitpõrandad, mis on saanud uue värvkatte. Saali alune põrand oli külm põrand, see tähendab et põranda liiprite peal olid talad , talade peal laudis. Soojustust ei olnud ja põranda all liikus õhk, soklis olid tuulutused. Põrandaalust tuulutust täna enam ei ole, sest pinnas on nii palju tõusnud, et tuulutused on sulgunud maapinna tõusu tõttu. Teiseks keldri lae ehituse tõttu.

Uue juurdeehituse laed on kaetud ehitusplaadiga (kips ja saepuruplaat) ning värvitud . Põrandad suuremas osas ruumides kaetud põrandalaudadega, mis on kas värvitud või lakitud. Fuajees ning koridorides on laudpõrandad kaetud vaipkattega. Pesuruumides on põrandad kaetud keraamiliste plaatidega. Köögis ja eluruumidega on põrandad kaetud saepuruplaadiga ja rullmaterjaliga (PVC või selle laadne).[5] *tsiteeritud Priit Pihlamäe uurimistööst*

3.5 Katus

1931. aastal ehitatud hoonel on teras tsink- valtsplekk 0,55mm paksusega ja 1 arssin ehk 71cm laiade paaniga (68cm valtsitud valmislaius). Plekitahvli traditsioonilised mõõtmed on 70,5 × 141 cm. Tänapäeval kasutatavate tahvlite mõõt on 75 × 125 cm. Tsingikihi paksus vanal katuseplekil on kvaliteetne ja korralik, sest vanasti valmistati plekitoorikuid tsingi vanni uputades, mitte galvaniseerimismeetodil. Selliselt valmistatud valtsplekk-katus kestab sajandeid. Kui sada aastat on kestnud ja omanik korralikult värvib, kestab teine sada veel. Hetke katusevaatlus näitab, et plekk on jäetud korralikult hooldamata: viimane 2003 aasta värvimine ei kestnud, sest värv ei tekitanud naket katusepinnal ja koorus kiiresti. Plekk on tänaseks korrodeerunud, tsingikihti ilmselt enam alles pole ja kohati on selles roosteaugud.

Plekk-katus säilib kõige paremini külma pööninguna, kuna siis on tagatud selle pinna all võimalikult välisõhustikuga sarnanev temperatuur, aga ka tuulutus räästa alt harjani välja, lisaks pole siis vaja ka mingit aluskilet. Pööningualune vaatlus näitas, et seal on ebapiisav tuulutus, ebapiisav soojustus ja katuse all on kondensaatvesi. Kondensaatvesi on tekitanud puitkonstruktsioonidele hallitust ja puidumädanikku. Enne palvela saali remonti (2019 aasta lõpus) oli näha niiskuskahjustusi ka saali laes, mille ilmselt oli põhjustanud kondensaat vee kogunemine lae peale.

Foto, Vana valtsplekk katus on korrodeerunud. Autori foto 20.02.2020

Foto, Niiskus katuse all on tekitanud puitlaudades mädanikku. Autori foto 20.02.2020

Foto, Roovituslaud on niiskuse tõttu pehkinud, näha on hallitust. Autori foto 20.02.2020

*Foto, Rootsi firma tunnusmärk 1931.a katuse plekil „, STOCKHOLMS kaniserings fabrik“
Autori foto 20.02.2020*

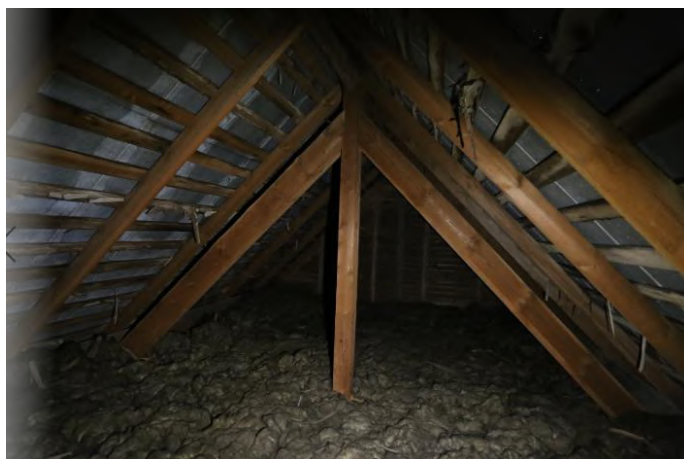
Pööning on soojustatud ca 15cm paksuse saepuru kihiga, mille peale on kohati panduid nõukogude aegset klaasvilla (tervistkahjustav!) Ebapiisavale soojustusele viitavad ka jääpurikate tekkimine räästastele. Selle ärahoidmiseks on tuulekastid villa ja saepuru täis riisitud, mistõttu on tuuldumise võimalust veelgi kahandatud ning tekitatud lisa kondenseerumist.

Foto, Saepuru ja selle peale laiguti pandud klaasvill. Autori foto 20.02.2020

Katusemeister Joel Vahermägi on teinud katusel parandustöid, likvideerinud läbisadamist ja korrigeerinud katusealust kliimat lisades tuulutuskorstnaid. [21]

Katusealune roovitus vanas osas on tehtud servamata lauast, lihtsast saematerjalist ja üsna harva sammuga. Katusekonstruktsioon on aga tugev ja püsiv.

Foto, Palvela saali võlvlae pealne katusekonstruktsioon on tugev. Autori foto 20.02.2020

Uuel juurdeehitatud hoone katus on profiilplekist, mille seisukord on hea. Kuid ka juurdeehitise katuse all on kondents vesi, kesine pööningupealne soojustus ja ebapiisav tuulutus, mis tegelikult moodustab ühtse kliima vana hoone osaga.

Uue juurdeehitatud hoone katuse harja on tõstetud ca 1m võrra ja katusekalle on samuti tõusnud. Huvitav vaatepilt avaneb pööningu alt, kus vana katus jääb uue maja sisse.

Foto: Vana hoone katus juurdeehituse sees. Foto autor Priit Pihlamäe 2019

Foto, Katuse keskjoon ei jookse vanal ja uuel hoonel kokku , sest kesktelg hoonel on teine. Uus hoone teeb sammu väljapoole. Autori foto 20.02.2020

Vanal hooneosal on valtsitud plekist katusepealsed vihmaveerennid, kuid neid hoidvad konksud on alla vajunud koos lumega ja seetõttu on ka vihmavee renn alla vajunud.

Foto, vaade hoonele põhjapoolsest nurgast. Vihmaveerenn on alla vajunud, lumetõke on hiljem lisatud katusemeister Joel Vahermägi poolt. Autori foto 17.04.2020

Uuel juurdeehitatud maja osal on katusealused vihmaveerennid, kuid ka need on kas lumega või jää tekkimisega räästas alla vajunud. Nendes kohtades jookseb vesi fassaadi laudisele.

Ka vihmaveetorud on kohati kas liidesest lahti või maja küljest lahti, tekitades probleemi fassaadil. Vee lehid on erinevates maja nurkades erineva profiiliga.

3.6 Trepid, rõdu

Saali sissepääsu kohal asetsev rõdu koos sinna viiva puittrepiga on ehitatud hiljem. Olemas eskiis projekt, millel puudub autor ja dateering, kuid see on ära mainitud 1970 aasta muudatuste projektis. Ehitajaks oli Johannes Vinkel. Rõdu toetuseks on terastorudest postid 10 cm läbimõõduga ja 15x8 cm puitlaagid. Rõdu on ehitatud astmelise puitpõrandaga, keskmiseks kõrguseks 3m. Rõdult avaneb hea vaade saalile.

Lisaks on hoonel veel 2 treppi. Uues juurdeehitatud osas teraskonstruktsioonile toetuv puittrepp, mille ehitamisel hoone uues osas oli tööl 2 keevitajat: Allika kogudusest ja Kohila kogudusest, kes keevitasid astme toed ja konstruktsioonid valmis. German Vinkel, kes töötas tol ajal Saue saekaatris, varustas trepi ehitust puitdetailidega. Lisaks eelnevale on eluruumidesse viiv liimpuitplaadist astmetega trepp, mis toetub keskelt puitpostile, külgedelt nurgikutele.[19]

Keldrikorrusele viivad raudbetoonist trepid.

Foto, keldrisse viiv trepp

Trepp juurdeehitatud osas

*Foto: Rõdule viiv trepp
Autori foto 20.02.2020*

Foto: Ristikujuline aken rõdul

Foto: Vaade rõdule. Autor Veikko Võsu, 15.03. 2020

3.7 Tehnosüsteemid- küte, elekter, ventilatsioon

Vanadel inventariseerimise joonistel 1949.aastast on näha ahjude paiknemine ruumis.

1970st aastast on säilinud muudatuste projekti juurde seletuskiri, mis annab teada:

- Ruumides 3 ja 4 on lammutatud pliit soemüüriaga ja ruumid ühendatud üheks tervikuks.
- Ruumis 2 (ehk palvela suures saalis) lammutatud ahi ühes korstnaga ruumi lõunapoolses otsas ning ehitatud uus neljakandiline ahi ruumi keskele.

Palvela saalis oli 2 ahju, korteril oli aga eraldi küttekolle ja korsten.

Koos keskkütte rajamisega lammutati välja kõik vanad ahjud ja soojamüürid. Hetkel on näha palvela parempoolsel seinal vana korstna jälge. Keskkütte väljaehitamise eskiisprojekt on säilinud aastast 1979. Söeladu ja keskkütte katlad asusid palvela saali alla kaevatud keldris.

Peale söekatelt ehitati palvelale õliküttesüsteem. Olemas on eskiisjoonis õlikütte süsteemile (kas ehitatu vastab projektile?), täpset rajamise aega pole jooniselt välja lugeda. Õlikütte süsteemi rajamisega ehitati krundi nurka terasest vedelkütuse paak 6m³. Esimene õlikütte katel oli iseehitatud ja sellega juhtus õnnetus- õlilitilguti läks umbe ja hakkas suitsu sisse ajama. Kuna majas elati, siis sellele saadi jälile. Uste-akende avamisel läks tahm põlema. Õnneks pääsesid kõik suurema kahjuta![20]

Peale õli hinna tõusu on rajatud hoonele tänapäevane õhk-vesi küttesüsteem. Soojuspumba ventilaatorid-kompressorid asuvad maja edeleaosa sissepääsu kõrval ja on hästi paigaldatud (betoonalusel ja raami -pumba vahel on vibreerimist maha võtvad vibropuksid), soojuspumba siseseade (veesoojendi, juhtarvuti, lisaküttekatel) asuvad keldris katlaruumis. Kõik

soojuspumbad vajavad oma tööks ka elektrienergiat, kuid energiatarve mida pump kulutab välisõhust sooja tootmiseks on oluliselt madalam, kui toodetav kütteenergia. Lisaks keskküttesüsteemi vee soojendamisele kütab õhk-vesi soojuspump ka lokaalset tarbevett. Õhk-vesi on efektiivne, madala energiakulu ja lühikese tasuvusajaga!

Kui välistemperatuur langeb väga madalale, siis õhk-vesi soojuspump (puhtalt välisõhust ammutatava energia näol ei saa olla hoone ainuke kütteallikas. Õhk-vesi soojuspump kaotab efektiivsust välisõhu temperatuuri langemisega kuni saabub bivalent-punkt, alates millest hakkab õhk-vesi soojuspump kasutama lisakütet). Seetõttu hakkab sel hetkel tööle õlikatel.

Kui mõelda palvela saali 5,8m kõrguse lae peale, siis tõuseb soe õhk lae alla ja läbib hõreda laekonstruktsiooni, kondenseerudes pööningul. Tuleks mõelda kas fan-coil või mõne muu seade peale, mis sooja õhu ülalt alla suunaks.

*Fotod: Õhk-vesi kütte süsteem, vaade hoone loodenurgast ja vaade kütteruumis keldris
Ruumides sees on vana keskkütte torustik ja malmradiaatorid. Autori foto 20.02.2020*

Viimase kahe aasta jooksul on uuendatud nii elektrisüsteeme (vahetatud kilbid ja osaliselt kaablid), kui ka veevarustuse süsteeme. Välisvaatlusel on hoone pinnale tõmmatud kaablid mitte-standardselt ja kindlasti mitte ohutult lahendatud. Üldine käekiri hoones teostatud elektritööde osas võiks olla puhtam ja läbimõeldum. Näiteks selleks, et valgustada aknaid on paigutatud kahe akna vahele valgusti, kuid elektrikaabel on robustselt viidud läbi vana aknaraami, vigastades selliselt väärtuslikku vana akent. Iga uue välisvalgusti jaoks fassaadil on tõmmatud eraldi kaabel laudise peale.

Hoone sissepääsu kõrval ripnevad jätkatud voolujuhtmed. Autori foto 26.02.2020

Ventilatsioon on hoones puudulik. Palvela saali laes asub ventilatsiooniava rest ja pööningule on veetud ventilatsiooni toru, kuid töötavat agregaatit hetkel pole. Soovitatud lahendus on teha saali aknad ülevalt avatavaks ja kasutada olemasolevat ventilatsiooni ava laes väljatõmbeks, vastav seadeldis saali lakke on kogudusel juba tellitud. Kogudusehoone vajaks aga terviklikumat ventilatsiooni väljaehitamist. Tähelepanu vajab ka keldri ventilatsioon, et sealne niiskus välja viia, eriti kui seda soovitakse kasutada sooja ruumina noorte kogunemise jaoks.

3.8 Interjäär

Saali sisekujundus on muutunud aastate jooksul, kuid samas säilitanud oma minimalistliku joone, mis jälgib baptistide pieteeditunnet. Suur palvela saal on piklik ristküliku kujuline, avara krohvitud võlvlaega. Alumine saali osa on vertikaalse puitvoorderdusega, ülemine osa krohvitud. Koori tagasiastuva osa võlvkaarel on olnud 1931.a. fotode järgi kaunistav kiri: Jeesus Kristus ütleb meile: Mina olen maailma valgus!“ Hiljem on kirjad vahetunud ja hetkel on võlvkaar lihtsalt valgeks värvitud.

Foto, Nõmme palvela saal 60datel aastatel. Allikas: koguduse arhiiv

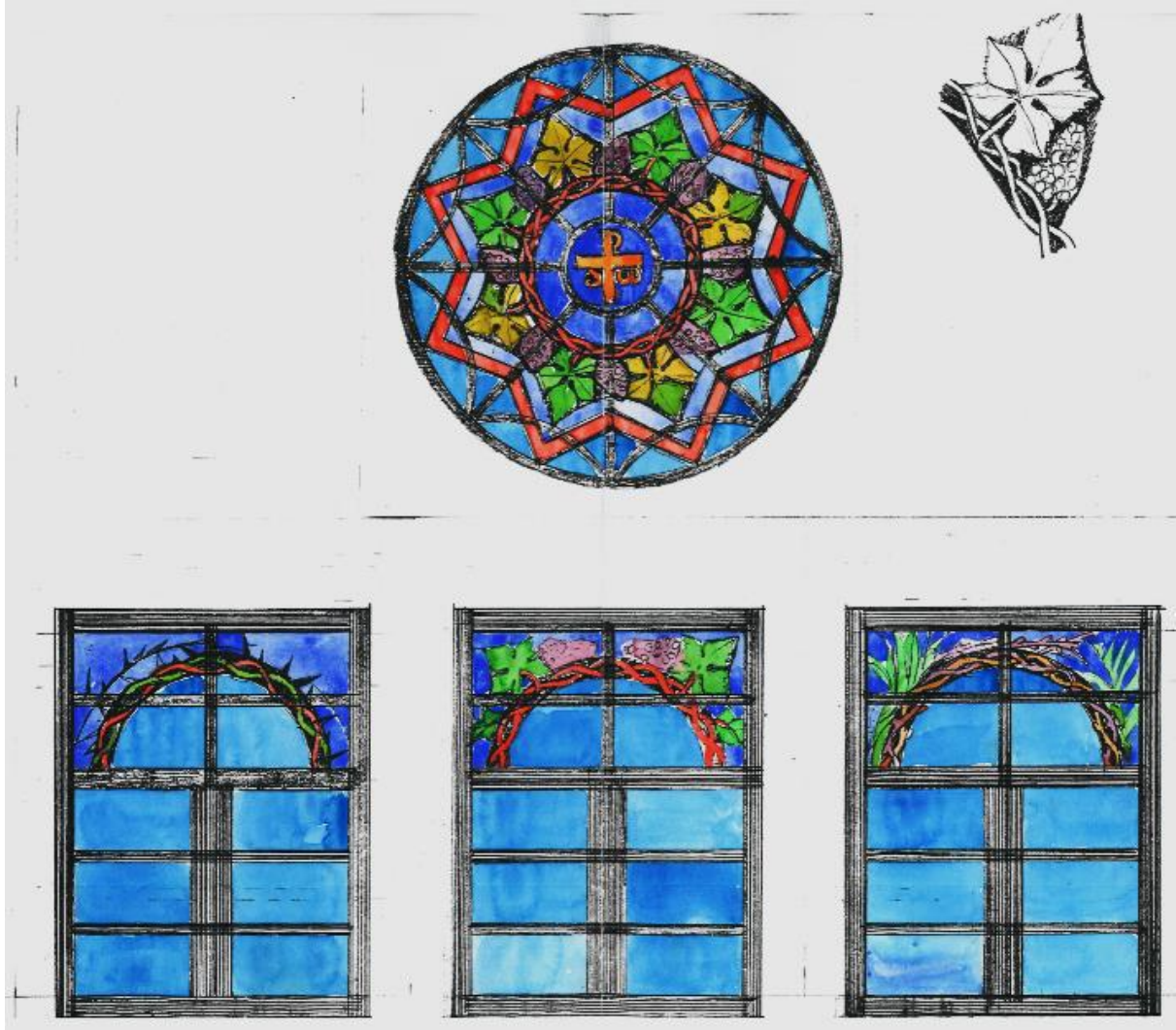

Foto, Nõmme palvela täna 2020. aastal. Autori foto 26.02.2020

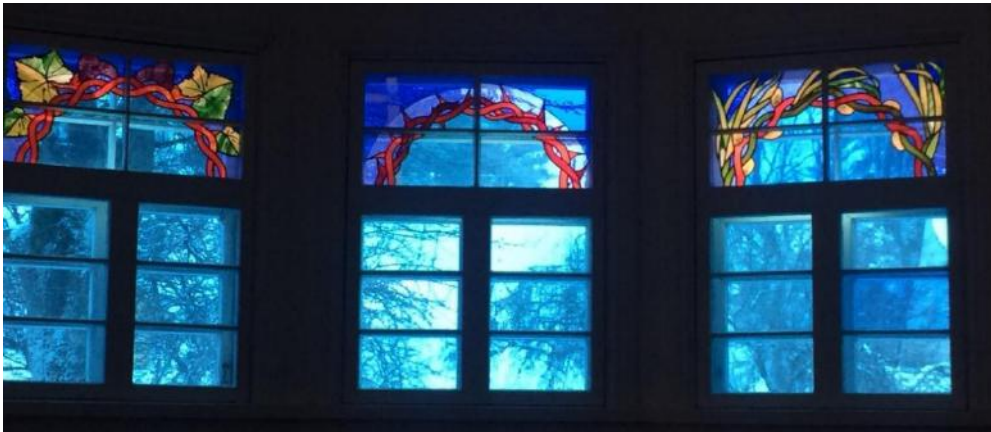
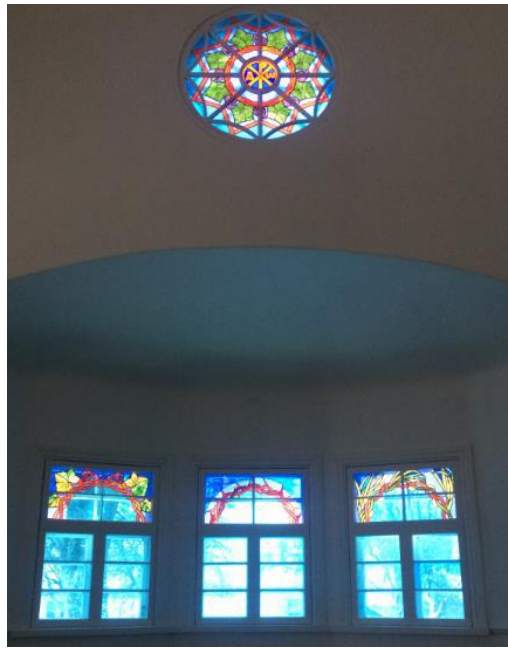
Originaalis oli võlvlagi lubikrohvitud ja lubivärvitud. 2000.aastal Taavo Lige pastoriks olemise ajal lagi aga immutati, pahteldati ja värviti üle lateksvärviga. Viimatine saaliremont toimus 2019 aasta lõpus, kui saal sai uue vesiemulsiooni valge värvikihi. Parandati ka niiskuslaigud laes. Sini-valge kombinatsiooni idee autoriks oli pastor Veikko Vösu ja seda teostada aitas sisekujundaja Victoria Rüütel. Üldmulje on särav, valge ja puhas. Lähedalt vaadates on

värvikiht paks ja pisut hooletu, puudub materjalitundlik lähenemine, kõik on saanud lakoonilise valge vesiemulsiooni katte.

2000dal aastal telliti saali Dolores Hoffmanni vitraažid, mis tänu oma lõunapoolse külje päikesele annavad hommikusele jumalteenistusele sära ja rikastavad muidu tühjailmselist saali.

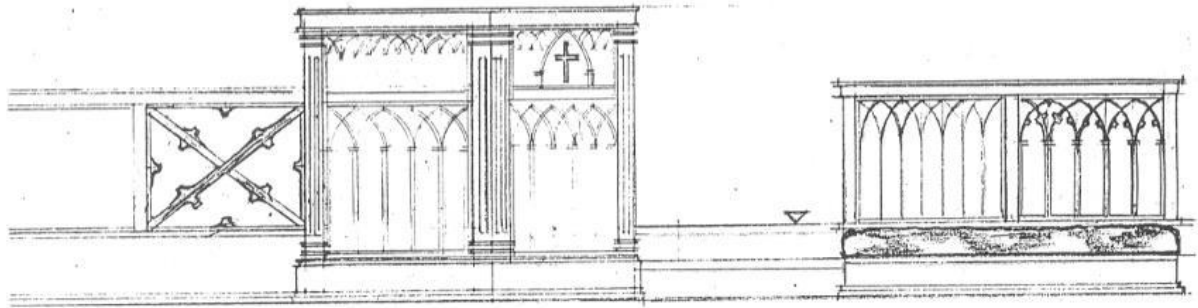

Joonis, Dolores Hoffmani eskiis Nõmme baptistikoguduse koori akendele, 2000. a. Allikas koguduse arhiiv.

Fotod, Dolores Hoffmani loodud vitraažid maja kagu küljel, asetsevad kooris. Autori foto 20.02.2020

Ia Kuuse oli sisearhitekt, kes 2000dal aastal kavandas uued piirded koorile ja lugemispuldile. Viimased ehitas valmis Urmas Roosimaa.[19] Nende stiiline käekiri oma teravakaareliste gootiliste vormikeelega oli sakraalset kirikuarhitektuuri matkiv. Minu hinnangul mitte sobituv keskkonda, mis on alati olnud lihtne ja lakooniline, tagasihoidlikusele ja vaoshoitusele kutsuv. Ehkki konfessionaalsed põhimõtted on olnud aluseks pühakoja ehitamisel ja kujundamisel, samuti ruumiprogrammi kujunemisel, siis erinevad inimesed toovad endaga kaasa erinevad vaated ja uuendused. Seda mitte üksnes koguduseliikmete omavahelistes suhetes ja vaimulikus mõttes, vaid see mõjutab ka ruumi ennast. Tänapäevaks on taastatud ühtsuse püüdlus: koori eraldatust tähistavad vaid 2-3 tagasihoidlikku astet ja lugemispult on õhuline klaasmaterjalist, tähistades seda vaid sümboliseerivalt. Sellega on taastatud „ühtne kogudus , ühtne ruum“ põhimõte.

Joonis, Ia Kuuse üks eskiisidest Nõmme baptistikoguduse lugemispuldile ja kooripiirdele, 2000.a.

Foto, 2000ndal aastal kavandatud ja valmistatud kantsel ja piire. Foto autor Priit Pihlamäe

Foto, vaade kantslile ja koorile täna. Autor Veikko Võsu 15.03.20, Facebooki postitusest
Saali valgustusest rääkides, vanadel fotodel on näha siinide külge kinnitatud klaaskuppel valgusteid. Tänapäevaks on need eemaldatud, hetkel on laes luminafoor torud. Need on siinide taha peidetud nii, et valgustus ei pimestaks rõdult alla vaatavat inimest. Kooriosale on lisatud kahele poole valgustav prožektor, mis tõstab esile koori võlvi. Valgusribad on peidetud trepiastmete

alla, andes ruumile sügavust ja hubasust. Samuti on valgustatud koorilõpmikus olevad vitraažid ja sissepääsukohale jääv ristikujuline aken. 2019 aasta lõpus toimunud saaliremondi käigus paigaldati saalile uus vaipkate, mis katab kooripealse, selle esise ja ühendab peasissepääsu kooriga. Lisaks on vaipkate saanud rõdule viiv trepp ja rõdu põrand.

Koos viimase 2019 aasta uuendusega tellis kogudus vanade pikkade pinkide asemel toolid. Uute toolide tootjaks on eesti ettevõtte Pixner ja nende toode „ Tool 80“, millele on lisavarustusena lisatud riviühendus. Nii saab operatiivselt saali ümber tõsta vastavalt vajadustele, samas saab toole hästi ladustada.

Tool 80

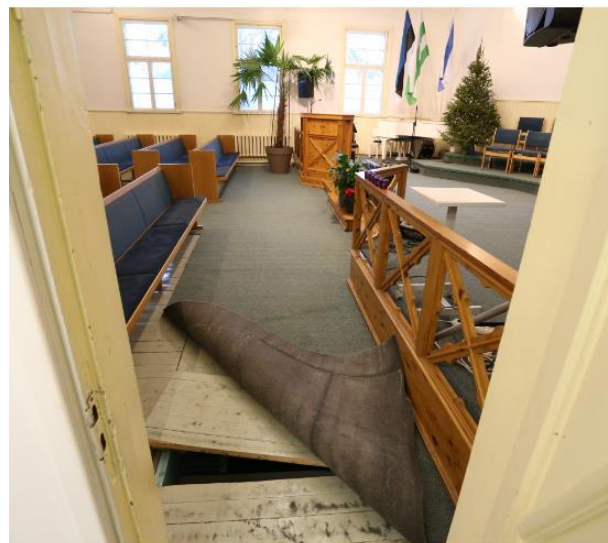

Foto, vaade saalile vanade pinkidega. Autor Priit Pihlamäe

Foto, uued pingiread täna 2020. aastal. Autor Veikko Vösu 15.03.20, Facebooki postitusest

Koori ees vaipkatte ja põranda all asetseb terasest kestaga ristimisbassein. Kuid viimased ristimised on aset leidnud pigem väljapool palvelat (nt Olevist kirikus), selle basseini keerulise kasutuse tõttu. Basseinil on küll äravool, kuid vett tuleb vedada kõrval asetsevast köögiroomist ja vee soojendamine keeruline.

Foto, Põranda all asetsev ristimisbassein. Autori foto 20.02.2020 ja teise foto autor P.Pihlamäe

1992 Kogudusemaja ehitamisel kasutati käepäraseid saadaolevaid materjale, sest Eesti iseseisvumisperioodi alguses valitses eitusmaterjalide osas suur defitsiit. Sisekujundaja abi ei kasutatud, ehitati oma silma järgi ja oma kätega. [19] [20] Juurdeehituse hoonet on aja jooksul kaasajastatud kergemate ülevärvimistega ja sanitaarruumide remondiga, uuenduskuuri on saanud teisel korrusel hingehoidja tööruum. Väikene saal juurdeehitatud hoone osas on saanud endale läbimurde lükandukse näol, mis lisab muidu madalate lagedega ruumile avatust ja õhku.

3. 9 Aknad ja ukсед

Palvela 1931. aastal ehitatud saalil olid 6+4 ruudujaotusega kahe raamiga aknad: viis akent asus hoone idaküljel ja kolm lääne küljel, samuti kaks kumbagi pool sissepääsu. Hilisema juurdeehitise käigus kadus lääneküljelt 2 akent: ühe akna asukohta rajati ukseava, teine aken ehitati kinni ja paikneb täna seina sees. Saali aknad on elegantsed oma kauni püstise joone ja peene puitraamiga, kuid 2000. aastate parandustööd on jätnud neile oma jälje. Aknaid on viimati parandatud mitte kittides, vaid puitliistudega. Ilmastikust ja hooldamatusest on lahti pudenenud nii vana kitt, liistud kui koorub värv. Kohati on aknaruudu klaas väljast poolt täiesti lahti, teda hoiab kinni vaid tift. Sisemistel raamid on kahel alumisel ruudul kasutatud jääklaasi, mis on hilisemalt lisatud, algselt oli seal kirkas klaas.

*Foto, Palvela saali aknad
Autori foto 26.02.2020*

Foto, akna piirdelauad ja alumine aknakarniis on väga ilusa profiillõikega. Aknaplekk on heas olukorras, vajab värvimist. Autori foto 26.02.2020

Foto, 1931.aasta palvela saali akende seisukord on ebarahuldav. Autori fotod 26.02.2020

Foto, jääklaas palvela vanadel siseakendel. Autori foto 26.02.2020

Sakraalhoonele viitab sissepääsu kohale otsmikviilule ehitatud ristikujuline aken, millel on hiljem lisatud tina raami sisse väike vitraaž Kristuse monogrammiga (Constatinuse rist ehk - hii-roo seob kreekakeelse Χριστός kaks esimest tähte hii ja roo). Puitraamid hästi vastu pidanud hoolimata ilmastikule. Seda ilmselt loode-põhja küljele ja katuseviilu alusele. Aknale on kinnitatud valguskaabel, mis annab pimedas kauni efekti.

Samas hoone lõuna-kagu küljel koori kohal on kaunis vitraažiga roosaken, mille välimine raam on ilmastiku poolt kahjustatud: raami kattev värv on UV kiirguse poolt kahjustunud, üks osa piirdelaudisest alla kukkunud ja samuti on roseti südamikul näha kahjustunud puidu osa, mis vajab plommimist. Kahe raami vahel on näha niiskusekahjustust.

Fotod, Loodesse jääva palvela sissekäigu kohale jääv ristaken, mis on väljast ainuke viide sakraalhoonele. Autori foto 26.02.2020

Fotod, kolmikaknad kooris ja koori kohale jääv roosaken hoone lõuna-kaguküljel. Autori foto 26.02.2020

1994. aastal juurdeehitatud hoone akende kvaliteet on vana hoonega võrreldes madalam. Aknad ja ukсед said tehtud omast materjalist, mis polnud piisavalt kuivanud ja oksakohti täis. See puit sai antud Saue sohvoosis saekaatrisse antud raamide tegemiseks ja klaasida. Aknad ei ole sirged ega ka õhutihedad, vajaksid korrigeerimist.

Foto, 1994 aasta juurdeehituse aknad on massiivsema raamistikuga ja lihtsakoelised puitaknad, millel puudub profiilne piirdelaud ja aknakarniis. Akende seisukord maja põhjaküljel on hea, lõunaküljel aga ebarahuldav.

Ustest rääkides on 1931. aastal ehitatud palvelal tahveldistega ukсед. Paraaduks omab õrna juugendlikku välisjoont, mida võib pidada esifassaadil ainukeseks kaunistavaks elemendiks. Samasuguse tahvlijaotusega on ka vanad siseuksed.

Fotod vanadest ustest: välisuks ja siseuks.

Autori foto 26.02.2020 ja P.Pihlamäe foto 2019

1994. aastal juurde ehitatud kogudusehoone ukсед on kaheksa ruuduga, siseruumides klaasitud ja välisruumides tahveldatud. Siseruumides moodustavad klaastahveluksed koos lakitud laudise ja vaipkattega nostalgilise meeleolu kui Nõukogudeaegse ehituspärandi ja stiili kandjad.

Foto, ukсед 1994.a. juurdeehitisel. Autori fotod 26.02.2020

3. 10 Kruut, omand

Puuvilja 4 kruut ei ole piiratud tänava poolt taraga, see eemaldati viimase uuenduse käigus. 2008 aastal sai Nõmme linnavalitsuse toetusega tehtud uus õueplaneering. Uue nägusa ja avatud aiakujunduse autoriks oli Anneli Rahuvarm. Selle käigus anti palvela ümbruse rohealale uus nägu: tekitati liigendatus juurde istutatud elupuudega, tänu millele sündisid eraldatud tsoonid, mis võimaldavad leida rahulikku privaatset nurka istumiseks. Aeda lisati ka heksagonaalne puidust pergola, mis tänaseks küll on pisut ette jäänud kasvavatele puudele.

Koos kõnesoleva Puuvilja 4 kruudiga kuulub Nõmme baptistikoguduse omandusse ka Hiiu Baptistide kalmistu, mis on mälestisena arvel (A 1066-k ajaloomälestis). Väike kalmistu on piiratud paekivipostidest ning sepisaiast kombineeritud piirdega. Kalmistul on levinud võte ääristada hauaplatsid betoonäärisega. Säilinud on mitmeid hauatähiseid, nt kogudusejuhid Adam Strandberg ja August Reinart, kuid mitmed ristid ja hauatahvlid asetsevad lahtiselt puu najal. Matmine sellele kalmistule lõpetati 1950 aastal. Hetke seisund kalmistul on ebarahuldav olles suuresti võsastunud ja vajaks hooldustööid.

Fotod, Hiiu baptistikalmistu Leina tänaval. Autori fotod 17.02.2020

4. NÕMME BAPTISITIKOGUDUSE HOONE VÄÄRTUSED

Hoonel on esiteks arhitektuurne väärtus, sest esindab tüüpilise 1920.–1930. aastate vabakoguduse maa-arhitektuuri palvemaja Tallinnas.

Ajalooline väärtus, nii hoonena kui koguduse ajalugu silmas pidades. Kirik kui kogukonnale oluliste kristlike väärtuste edasikandja ja abiandja, omab kogukondlikku väärtust.

Lisaks eelnevale omab hoone miljööväärtust koos teiste ümbritsevate puitarhitektuursete hoonetega.

5. SÄILITAMISE, RESTAUREERIMISE ETTEPANEKUD

5.1 Katus

Esmatähtis hoone säilimiseks on katuse hea hooldus! Samas tuleks säilitada hoone ajalooline katusekuju ja tarindusviis.

Esimese variandina soovitaksin katusekate välja vahetada, mis majanduslikult veidi kulukam kui vana hooldus, kuid parim investeering maja eluea pikendamiseks. Hoone asub miljöövärtuslikul alal, seega ideaalis võiks katusekate asendada samaväärsega ehk käsitsi valtsitud paanidest koosnevaga. Nii säilitaks palvela oma autentse ajaloolise välisilme ja moodustaks kauni ansambli Nõmme Rahukirikuga. Kuna palvela ei ole arhitektuurimälestis, siis ei pea plekitahvlid olema algses mõõdus. Soodsama variandina võib kasutada eelvärvitud rullplekki, mis valtsitakse omavahel kokku, kuid millel puuduvad ristvaltsid. Lõpptulemus pole küll niivõrd ajastutruu, pidades silmas hoone ajaloolist väärtust, kuid kaitseb hoonet edasise hävingu eest.

Tööde käik oleks järgmine:

1. Vana katuse eemaldamine
2. Klaasvilla eemaldamine. Lisasoojustuse lisamine saali võlvlae peale (katuse eemaldamisega tekib võlvlae pealsele hea ligipääse). Soojustusmaterjalina kasutada näiteks kivivilla.
3. Vana roovituse eemaldamine ja uue tihedama roovituse paigaldus.

Valtskatuse aluskonstruksioonile on esitatud suuremad nõuded, siledale plekipinnale annab tuge tihedam roovilaudis. Ilma selleta võivad lumekoormuse või suure tuule tõttu joonistuda plekile roovilaudade jäljed. Katusetööde ajal tuleb tingimata vaadata üle katuse kandva konstruksiooni seisukord, kui palju on puidul niiskuskahjustusi ja kas tuleb midagi plommida või asendada.

4. Aluskatte paigaldamine ja distanttsliist tuulutuseks.

Kuigi vanematel valtskatustel aluskatted puudusid, on tänapäeval soovitatav need võimaluse korral paigaldada. See on vajalik eeskätt selleks, et juhtida ära plekipinna alla tekkiv kondensatsioonivesi. Aluskatte vajadus ja tüüp (hingav või mittehingav) sõltub paljuski tulevases katusekonstruksiooni tüübist. Kuna antud juhul on tegu külma pööninguga, siis võib selle kohal kasutada mittehingavat aluskatet, kuid tagada tuleb siiski korralik tuulutus nii katusepleki all kui ka pööninguosas. Hetkel pleki all tuulutusvahe puudub ja pööningu soojutus laseb sooja läbi, see põhjustab paratamatult

aluskonstruktsiooni kahjustumist niiskumise tõttu. Katusealune tuulutus on katuse kandekonstruktsioonide kestvuse seisukohast üks olulisimaid küsimusi, mis tuleb lahendada koos katuse ehitusega. Ajaloolistel valtskatustel on kasutatud erinevaid võimalusi: plekipaani külge valtsitud mütsiga tuulutuskorstnaid, uukaknaid ja otsaviilu tuulutusaknaid. Need kõik on kasutatavad ka antud hoone puhul.

5. Katuse värvimine. Kui kasutada käsitsi valtsitavaid plekipaane, siis sellele on kantud vabrikus õlikiht ja värv kohele ei haaku. Võimalus on lasta sellel 2-3 aastat seista, kuni õli on maha kulunud, siis pesta ammoniaagilahusega. Seejärel kruntida linaõlibaasil tinamennikuga ja värvida linaõlivärviga.

PUR kattega eelvärvitud plekk ei vaja sellist tööd ja oleks kokkuhoidlikum lahendus.

6. Vihmaveersüsteemi paigaldus. Vanal katusel oli probleemiks, et vihmaveerenn toetus haakidele, mis ei kannatanud lumekoormust ja rennid vajusid sirgeks. Kuna tegu ei ole mälestisega, võib haagid asendada 0,8mm kolmnurkse ristlõikega tugelega. Need pakuvad rennile tuge kogu ulatuses.

Vihmaveesüsteemid tuleb üle vaadata ja parandada ka juurdeehituse osas. Samuti vihmaveetorud.

7. Samuti võib uuele plekkkatusele rajada ülestõste. See on üles tõstetud plekiriba, mis kaitseb sademevee eest seinat. Ülestõste kõrgus võiks olla 15cm, kuid arvestada tuleks hoone välisilmet.

Teise variandina oleks kõige elementaarsem töö vana pleki paikamine, roostest puhastamine, kruntimine ja värvimine. Sest kasutatud valtsplekk on väga hea kvaliteediga ja paksema tsingikihihiga, kui tänapäeval paigaldatavad katuseplekid. Samas ei ole see töö niivõrd palju soodsam võrreldes uue katuse hinnaga, eelkõige oma väga suure töömahukuse poolest. Katuse väljavahetamine lükkuks vaid mõnevõrra edasi ning vajaks uut hooldust 5-7 aasta pärast, kuna plekk on tugevalt roostes. Samuti püsiks kondensvee probleem katuse all, sest puudub aluskate ja tuulutusliist.

5. 2 Fassaad, ukсед, välistrepp

Niiskusekahjustusega välislaudis tuleb eemaldada ja asendada samasuguse profiiliga. Kõige enam kahjustunud kohtades fassaadil (mädanenud lauad) tuleb laudis avada ja vaadata, kui kaugele niiskus on tunginud, et veenduda, et niiskus pole jõudnud konstruktsiooni. Veenduda ka selles, et laudise all on tuulutus.

Ka niiske soojustusmaterjal ei toimi soojustpidavana. 2002.aastal teostatud termografeerimise tulemused näitasid, et välispiirdes esineb lokaalseid kohti, kus õhutihedus on liialt väike: näiteks otsaseintes, külgsainte ja välispiirde nurkades, aknaalustes osades, ukse ümbruses. Soojalekke kohad võiks enne fassaadi remonti avada ja soojustada puitkiudvilla ehk tselluvillaga, mida saab sõrestiku tühimikesse puhuda.. Ei soovita mineraalvillasid, mis on odavamad, kuid suured niiskuse kogujad (niiskuspunkt on madal ja tekib kergesti märgumine). Termografeerimine näitas, et seinas on madalama soojapidavusega kohad laes ja siseukse kohal. See näitab, et saepuru on mingil määral endasse niiskust imanud ja raskeks muutudes alla vajunud. Juhul kui enne fassaadi remonti tehakse katuse vahetus, siis oleks hea hetk lisada soojustust sõrestikseina pealmisse ossa.

Seinte soojustamisel kasutatakse tselluvilla puhul liimainega märgpuhet. See tagab monoliitse ja ilma vuukideta isolatsioonikihi üle kogu konstruktsiooni. Puitkiudvill täidab kõik vahed ka juhtmete ja torude ümbruse. Villa lastakse tavaliselt kuivalt puhuriga konstruktsioonide vahele. Soojustus vajub kahe meetri kohta umbes 20 cm, kuid vajumist on võimalik vähendada villa kokku surudes. Tselluvilla üks kasulik omadus on niiskuse hea siduvus. [9]

Vill märgub märksa aeglasemalt kui mineraalvillad, aga ka kuivamis-aeg on pikem. Viimistlust ei tohi paigaldada enne, kui soojustus on korralikult kuivanud. Kuivamine kestab viis kuni kuus nädalat sisetemperatuuril 20°C, seda kiirendavad kütmine ja tuulutamine. Pehkimise vastu on tselluvilla töödeldud booraksi ja boorhappega, mis pidurdavad pehkimist ka puukonstruktsioonides ning hoiavad majast kahjurid eemal. Villa niiskussisaldus peab olema alla 12%, alles siis võib alustada õhutõkke paigalduse ja viimistlustöödega. Võimalusel tuleks mitteõhutihedaid nurki ka tihendada, seinu võiks avatud kohtadesse soojustuse peale lisada tuuletõkke. [9]

Enne värvimistöid tuleks eemaldada kõik lahtised kaablid fassaadi pinnalt. Soovitatav on viia kaablid võimalikult palju laudise alla. Mittevajalikud juhtmed, kasutusest väljas kaablid ja nende ühendused, ripnevad jätkamised jne eemaldada.

Fassaadilaudis vajab üle värvimist, soovitatavalt linaõlivärviga, mis on traditsiooniline puidule parimat kaitset pakkuv värv. Kuna varasemalt on linaõlivärvi üritatud puidupinnalt eemaldada mehaaniliselt ning see on viimati üle värvitud 2003 aastal alküüdõlivärviga Villa, siis tuleb alküüdvärv täielikult eemaldada. Nake tekib küll ka alküüdvärvi peale, kuid kuna alküüdvärv tekitab kileja kihi puidupinnal, mis ei lase puidul hingata ja niiskus ei pääse välja, mistõttu on linaõlivärvi kandmine alküüdvärvi peale rangelt mittesoovitatav. Seevastu kui vana värv eemaldada ja laudis värvida uuesti linaõlivärviga, tungib viimane sügavale puidukiudu, püsib seal hästi ning muudab selle vastupidavaks.

Vana värvi eemaldamiseks võiks katsetada soodapesu. Selleks teha testriba maja tagaküljel, jälgida rõhku, et puit ei saaks liialt kahjustada. Teine variant on proovida eemaldada vana värv keemiaga, nt seebikiviga ja seejärel survepesuga. Sooda on eelistatum, sest esiteks see on efektiivsem, teiseks hävitab sooda ka hallitusseeni ja kolmandaks loodussäästlikum.

Peale alküüdvärvist puhastamist tuleks laudis pesta linaõliseebiga ja kruntida tsinkkrundiga, et hiljem värvis sisalduv lahusti puitu ei imenduks ja pigment lahtiselt puidu pinnale ei jääks

Linaõlivärvide eelis sünteetiliste värvide ees:

- Värvikuulu on väike. Kuna värv tuleb kanda peale õhukeste kihtidena, jätkub 1 liitrist 10-15 m² varem värvitud pinna ja 5-7 m² uue katmata pinna värvimiseks.
- On pika elueaga. Välistingimustes võib see sõltuvalt fassaadi kaitstusest ilmastiku eest kesta 15-30 aastat. Sagedasemat hooldusvärvimist nõuavad aknaraamid, veelauad ning lõunapoolsed fassaadid.
- „Hingab“, st. vananedes kattub värvi pind pragude võrgustikuga, kustkaudu saab puitu sattunud niiskus välja kuivada.
- On lihtne hooldada, st. ei vaja kordusvärvimisel eelmiste kihtide täielikku eemaldamist (piisab lahtise värvi mahakraapimisest või harjamisest). Lisaks saab värvitud seinapindu pesta survepesuga ja teha parandusi värvipinnal.
- Vananeb kaunilt – pind muutub krobelseks, tekib ainult linaõlivärvile iseloomulik krakelüür ehk nn. krokodillinahk ja kriidistumine.
- Pinda iseloomustab puidu faktuuri meeldiv läbikumamine ja esimeste värvimiskordade järel silmaga nähtav pintslijälg.
- Linaõliga värvitud pinnad, eriti vanaaja värvitoone kasutades, sobituvad hästi ajaloolisse miljööse ning rikastavad nii maja ennast kui keskkonda enda ümber. [10]

Oluline on aga valida turul pakutavate toodete hulgast õige värv! Sest kõik linaõlivärvidega turul pakutavad tooted seda ei ole, vaid sisaldavad hulganisti alküüde ja vaid väikese osa linaõli. Sellist värvi kindlasti mitte valida! Lisaks peab välisfassaadi värv sisaldama tsinki!

Minu soovitus oleks valida linaõlivärvide hulgast Uula, Allbäcki (tsingiga variant!) või Tikkurila LIN, millest viimane on kõige soodsam. Proovimist tasub ka Virtase 4-õlivärv, mis on küll valmistatud linaõli-värnitsa põhjal, kuid on lisatud looduslikke õlisid, tänu millele jääb värv püsima puidupinnale elastsena.

Minu soovituslikud toonid Tikkurila LIN värvikaardi puhul:

- Fassaadi põhitoon: 304X
- Nurgalauad, akende ja uste karniisid, piirdeliistud: 364X
- Uste välistahveldised: valge või 334X

Minu soovituslikud toonid UULA värvikaardi puhul:

- Fassaadi põhitoon: 2006 Vanilja
- Nurgalauad, akende ja uste karniisid, piirdeliistud: 1011 Sade
- Uste tahveldised : 00 valkoinen/ või 8509 Jäkälä

Vt lisa 4. Värvide valikul olen võtnud eeskujuks arhitektuurimälestisena arvel oleva Idakaare 3 asuv juugendliku puithoone, aga analoogset koloriiti küll rohelise aktsendiga kannab ka Vääna tn 3 elamu. Lõplik toonide valik sõltub loomulikult kliendist, kuid minu soovitus on jääda heledate toonide juurde pidades silmas, et tegu on siiski sakraalset eesmärki täitva hoonega.

Hea on teha testvärvimine maja hoovipoolses küljes, et veenduda toonide soovitud tulemuses. Tuleb meeles pidada, et värvid intensiivistuvad suurtel pindadel ja nende tajumine muutub erinevates valgustingimustes. Ka välisüksed tuleb koos fassaaditöödega puhastada vanast värvist ning linaõlivärviga üle värvida. Uste restaureerimise alustamisel tuleks teha värvi sondaaz ja dokumenteerida esialgsed kihid.

Välistrepi keraamilised plaadid on katki, trepp tuleks uuendada. Hetkel on paraadukse ja trepi vahel pragu, kuhu koguneb niiskus ja mis mõjub puidust uksele hävitavalt. Pragu tuleks täita.

5.3 Aknad

Enne parandustööde alustamist tuleks välja selgitada kogu maja akende seisund ja see kaardistada. Soovituslikult koostada tabel, kus oleks fikseeritud akna hetkeolukord (asukoht, värvi, raami, veenina, klaasi, kiti ja metallosade seisund) ja vajalike tööde loetelu. Osa töid saab teostada ise, mõned tööd vajavad aga kvalifitseeritud restauraatori ehk meistri kätt. Aknaraam tuleb parandustööde ajaks maha tõsta ja avaus piitade kaitseks vihma eest kinni katta.

Vana 1931. aasta palvelahoone 10-ruudused aknad on väga väärtuslikud ja need tuleb korrastada häid restaureerimise põhimõtteid kasutades, et säilitada võimalikult palju algupärast detaili. Sisemistel raamid on alumistes aknaruudustikes haruldane eestiaegne jääklaas, mis tuleb säilitada ja hoida! Vana värvi eemaldada nii raamidelt kui lengilt, metallosad puhastada. Kui puitosad on kahjustunud, tuleb need plommida või asendada. Kui aga puit on pehastunud, tuleks see osa raamipuust asendada või teha uus raamipuu tükk. Võõrkehad, nagu hilisemalt liistudega parandatud aknad (liistud pole vettpeidavad ja niiskus imbub klaasi ja liistu vahele,

luues soodsa keskkonna mädaniku ja hallituse tekkeks), tuleb eemaldada nii et klaasi või puitu ei vigastaks. Praod, väiksemad vigastused ja ka oksakohad saab üle kittida. Kontrollida metallist nurgikute, tuulutusaluude metallhingede ja suluste olukorda. Peale värvi ja kiti eemaldamist tuleb aken üle lihvida, puhastada. Enne uuesti kittimist tuleb klaasivaltsid värnitsaga töödelda, selleks et vana puit ei imeks endasse kogu kitis sisalduvat värnitsat ja nake muutuks puudulikuks. Seejärel kititakse valtsid, kinnitatakse klaas tiftitraati kasutades ja kititakse pealt poolt. Seejärel krunditakse aken tsinkoksiid sisaldava krundiga. Aknaraami ülemist ja alumist siseserva üle ei värvita, aga krunditakse. Peale krundimist värvida valge linaõlivärviga piki puidusüüd ja aknakitt katta õhukese linaõlivärvikihiga nii, et värv ulatuks 1-2 mm üle kiti serva. Nii ei pääse aknalaasilt valguv vesi kiti ja klaasi vahele.

Maja kagu-lõunaküljes koori kohal asuv roosaken vajab kindlasti meistri sekkumist, sest juba välise vaatluse põhjal on näha raampuidu kahjustusi ja vajadust meisterlikult plommimisele.

Uue hooneosa aknad ei ole väga soojuspidavad. Soovitaksin vähemalt sisemised raamid välja vahetada pakettakende vastu. Välimised puitraamidell tellida uued vana ruudujaotust silmas pidades. Kui aknad teha liiga õhutihedaks, on vajalik hoonele teha kindlasti lisa ventilatsioon.

5.4 Interjäär

Palvela saali interjäär on teinud juba läbi uuenduskuuri 2019 lõpul, uuendamist vajab veel tehniline osa ja valgustus. Kogudusel on plaanis tellida valgustusprojekt ja asendada olemasolevad valgustorud led valgustusega. Soovitan eemaldada siinid ja valgus suunata alt poolt ülesse palvela lakke ja kasutada lae tagasipeegeldust hajusa ja hubase valguse loomiseks. Lisaks võiks kombineerida erinevaid suunatud valgustust koorile ja efektvalgustust seintele, mis tooks esile ruumi dimensiooni. Vitraazakendel olev valgustus annab palju juurde, peale restaureerimist võiks valgustada ka kagu-lõuna küljel oleva roosakna.

Üle vaatamist ja uuendust vajab 1994. aastal ehitatud kogudusemaja ruumide sisekujundus ja ruumilahendus. Hetkel on enamus ruumide seinu kaetud lakitud puitlaudisega või vineeriga-papiga, mis kannab endas nõukogudeaegse siseviimistluse käekirja pärandit. Ruumid vajaksid rohkem helgust ja valgust, kaasajastamist. Üheks märksõnaks on multi-funktsionaalsus: üks ja sama ruum peab olema kohaldatav erinevaks kasutuseks vastavalt muutuvale vajadusele. Oluline oleks pöörata tähelepanu ka valgustuse mitmekesistamisele ja ruumipinna kasutuse otstarbekusele. Näiteks esimese ja teise korruse vahelise trepi saab asendada kergema konstruktsiooniga, mis võtaks ka vähem ruumi. Trepi alt vabanevat pinda saaks kasutada kasvõi panipaiga loomiseks.

KOKKUVÕTE

Uurides Nõmme Baptistikoguduse palvelat, andis see hea „anatoomilise“ ülevaate ühe maja seisukorrast, aga ka üldise ülevaate palvelate ajaloolisest tüpoloogiast ja põhjuslikust kujunemisloost. Kui eesmärgiks oli kaardistada hoone tehniline olukord, anda lühidalt restaureerimisnõuanded hoone säilimiseks ja tuua välja hoone väärtused, siis teoreetilisest tööst sai praktiline reaalsus. Tänu koguduse aktiivsele panustamisele ja eesmärgile hoone korrastada, saab sellel kevadel algust restaureerimisprojekt, mis hõlmab nii katust, akna-ukseavasid kui fassaadi. Ühest küljest on väga positiivne, et hoonel on aktiivne kasutus kirik-palvelana, et see kannab edasi oma algset funktsiooni ja tal on hooliv peremees. Teisest küljest loodan, et vanasse hoone substantsi suhtutakse pieteeditundega, mõistes, et vana hoonet korrastades tuleb kasutada traditsioonilisi ehitusvõtteid ja et see ongi hoone väärtuseks. Hoone uuem osa peaks aga vanaga sobituma kokku üheks kehandiks. Kahjuks on näiteid ka „surnuks“ restaureeritud palvelatest, mis on kaotanud peale restaureerimist oma algupärase omapära. Kui kogudus on vaene ja hoone ei ole riiklik arhitektuurimälestis, siis võib juhtuda, et remonditakse-ehitatakse võimalikult odavalt ja käepäraste vahenditega, omast tarkusest. Väga loodan, et selle palvelaga nii ei juhtu, et kasutatakse õigeid vahendeid-töövõtteid ja kaasatakse valdkonna eksperdid.

Selge, et tänapäeval on ühele hoonetele uued nõuded ja ootused, seda näiteks ventilatsiooni või soojustuse osas. Kuid usun et siinkohal on võimalik leida õiged ja nutikad tehnilised lahendused, mis vana hoonet liigselt ei koorma ja väärtuslikku osa ei hävita, samas tõstavad näiteks hoone energiasäästlikkust või loovad parema sisekliima.

Üldises plaanis moodustab Nõmme Baptistipalvela ümberkaudsete puithoonetega kauni miljöölise ansambli ja seda harmoonilist tervikut tuleks kindlasti hoida. Üle aia asub naabriks olev Nõmme Rahukirik, ümberringi aga Nõmme metsa-linnalikud eramud. Seega peaks olema ka avalik huvi, et hoone välisilme säilitaks võimalikult palju oma algupära.

Anneli Randla on välja toonud oma 20.saj palvelate uuringu kokkuvõttes, et palvemajad on 20. sajandi teisel poolel kõvasti räsida saanud. Pea pooled kunagised palvemajad on tänaseks hävinud ja tegemist on ohustatud pärandiliigiga, mis vajab süstemaatilist kaitset. Peale uuringut tehti 60 palvela kohta ettepanek need arvel võtta, et tõsta teadvustust neist kui kultuuripärandi hinnatud objektidest. Palvemajade kaitse alla võtmise ettepanekud said esitatud koos teiste 20. sajandi objektidega Muinsuskaitseametile projekti lõppedes ning amet asus ka ettepanekutega tegelema. Tänaseks on neist 28 kaitse alla võetud, kuid nende hulgas pole kahjuks ühtegi palvemaja. Ennekõike tegeleti nende ettepanekutega, kus hooned olid ohus. Kogudusi peetakse üldjuhul heaperemehelikeks omanikeks, kes ka ilma riikliku kaitseta oma palvemaju hästi korras hoiavad. [22] Samas leian, et kaitse alla võtmine annaks suurema võimaluse taotleda restaureerimiseks vajalikku toetust riigilt.

KASUTATUD KIRJANDUS JA TEISED ALLIKMATERJALID

1. Tallinna Linnaarhiiv, säilik TLA_R_413_5_735
2. Tallinna Linnaplaneerimisamet, projekt 5978N
3. Maa-ameti kaardirakendus: <http://xgis.maaamet.ee>
4. Rahvusarhiivi kaartide infosüsteem www.ra.ee/kaardid
5. Priit Pihlamäe uurimistöo „Nõmme baptistikoguduse palvela analüüs ja restaureerimine“, Tallinna Tehnika Kõrgkool 2019.
6. Käsikirjaline tekst Nõmme Baptistikoguduse arhiivist, autor puudub
7. https://register.muinas.ee/ftp/XX_saj._arhitektuur/alusuuringud/Palvemajad/palve.pdf „20. sajandi palvemajad. 1870-1991 aastate väärtusliku arhitektuuri kaardistamine ja analüüs“ Anneli Randla 2012, alusuuring (vaadatud 10.04.2020)
8. www.ajapaik.ee (vaadatud 15.04.2020)
9. <http://www.nokitse.ee/failid/pdf/putmajade%20seinte%20soojustamine.pdf> (vaadatud 18.03.2020)
10. <https://www.muinsuskaitseamet.ee/> „Restaureerimise käsiraamat“ (vaadatud 18.03.2020)
11. Jaan Bärensoni artikkel „Läänemaa ärkamine ja baptistikoguduste tekkimine Eestis“ kogumikust „Osaduses kasvanud. Eesti EKB Koguduste Liit 125“ Koostanud ja toimetanud Üllas Linder, Toivo Pilli
12. Andres Andresen „Hernhuutlik usuliikumine – kas vennastekogudus või vennastekogu(d)?“ [Võrguväljaanne] <http://kjk.eki.ee/ee/issues/2018/3/1027>
13. „Vaba rahvakirik“ [Võrguväljaanne] <http://www.eestikirik.ee/vaba-rahvakirik/>
14. Egle Tamm „Moodsad kirikud: Eesti 1920.-1930.aastate sakraalarhitektuur“.
15. „Vennastekoguduse liikumine Hageri, Juuru ja Rapla kihelkonnas 18.-21. sajandil, lk 10
16. „Nõmme ajalugu“ Leho Lõhmus
17. „Ettevõtlik Nõmme“ Leho Lõhmus
18. „Nõmme kirikud ja kogudused“ Leho Lõhmus
19. Suulised allikad: Meemo Kalvik, autori intervjuu 11.03.2020
20. Suulised allikad: Aldo Vinkel, autori intervjuu 20.02.2020
21. Suulised allikad: Joel Vahermägi, autori intervjuu 26.02.2020
22. Kirjavahetus Anneli Randlaga 13.04.2020

Lisad

1. Pikem ajalooline ülevaade
2. 1949 a. inventariseerimisjoonised, Tallinna Linnaarhiiv, säilik TLA_R_413_5_735
3. 1992. a juurdeehitise projekt, Tallinna Linnaplaneerimisamet, projekt 5978N
4. Projektjoonis maja fasaadivärvide muutmiseks, autori joonis aprill 2020

LISA 1

Pikem ajalooline ülevaade

Reformatsioon jõudis Liivimaale 1520. aastate alguses ja meie vaadeldava perioodi (19 sajandi lõpuks ja 20 sajandi alguseks) oli luterlik kirik end Eestis kõvasti kanda kinnitanud. Seda eriti tänu valitsevale balti-saksa rüütelkonnale, kelle valitseda ja juhtida kohalik luteriusu kirik oli. Kuna vaimulikkond luteri kirikus oli saksa soost, oli sellel otsene seos rahva rõhujatega.

Eesti oli läinud tsaaririigi koosseisus ja 1881. aastal võimule saanud keiser Aleksander III osutus karmikäeliseks vene rahvusluse soosijaks, kes püüdis seni Balti erikorda nautinud Balti provintside elukorralduse samastada Sise-Venemaa provintside omaga. Koos sellele venestuspoliitikaga ehitati Eestisse ka suur hulk õigeusu kirikuid. Aastatel 1840-1880 toimus Eestimaal ja Liivimaal kubermangu sotsiaalne protestiliikumine, mille käigus astus märkimisväärne osa nende alade maaelanikkonnast õigeusku. Usuvahetusliikumise peamiseks motiiviks oli talupoegade lootus parandada oma majanduslikku olukorda, omandades maad ja saavutades mõisakoormiste kergendamise. Samuti väljendus liikumises protest baltisaksa mõisnike mõju all olnud luterliku kiriku vastu. Kahjuks pidi talupoeg pettuma, sest mingit kasu usuvahetusest ei tõusnud. Sellest on lihtne järeldada, et kirik – nii luterikirik kui ortodoksne vene õigeusu kirik- oli 19 sajandil eestlase jaoks ikka kui võõra võimu sümbol ning üldistavalt öeldes isiklik sügavam side kristlusega puudus. Eestlane oli ikka maausuline.

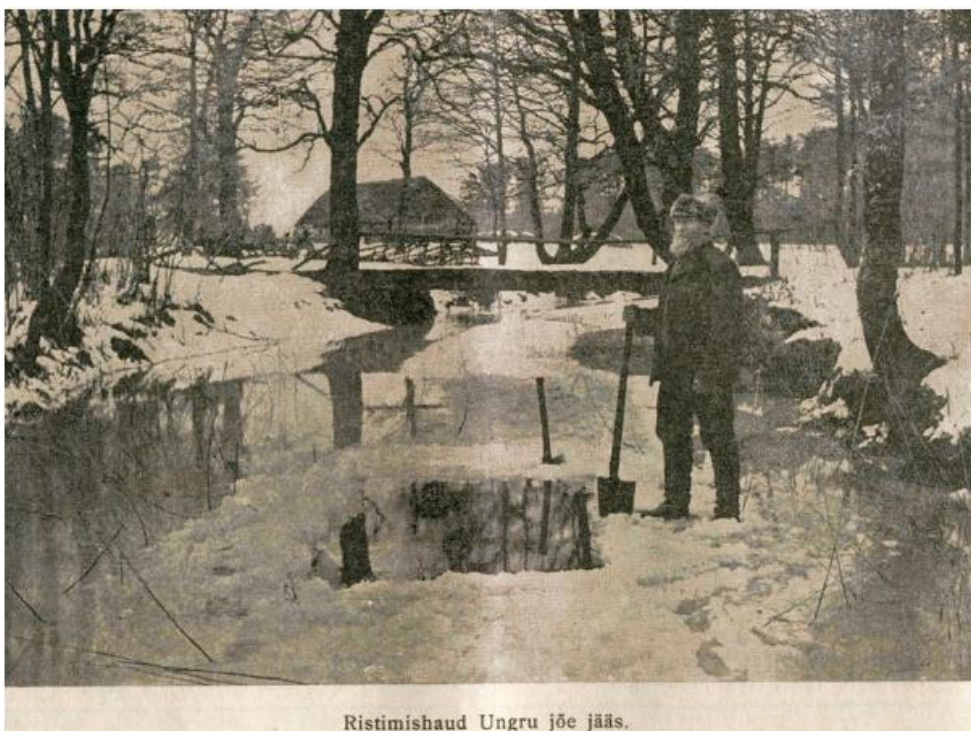
Seda võib pidada heaks pinnaseks herrnhutluse ehk vennastekoguduse liikumise levimisele nii Eestimaal kui Liivimaal. Esimesed vennastekoguduse misjonärid jõudsid Eestise küll juba 18 sajandil 1720date aastate lõpus, kuid olles keelustatud vene keisririigis alates 1743, sai see uuesti hoo sisse 1817 aastal, mil hernhuutlaste tegevust taas ametlikult lubati. Just vennastekoguduste liikumist on mitme uurija poolt peetud Eesti talurahva sisuliseks ristiusustajaks ja teerajajaks hilisematele nn lahkusulistele. Oluliseks erinevuseks luterliku kirikuga oli seisislike ja sotsiaalsete tõkete puudumine. Usust ei püüta mõistusega aru saada, vaid seda tunnetatakse „südamega“. Omavahelises suhtluses võtavad hernhuutlased eeskuju kristliku algkoguduse vennaarmastusest ja suhtuvad vennaliku armastusega ka kõikidesse teistesse kristlastesse nende konfessioonist sõltumata. [15]

Kui 19saj lõpul ja 20.sajandi alguses oli Eesti luteri kirikus vaid üksikuid eesti soost pastoreid, sest kohalik rüütelkond oli blokeerinud eesti teoloogide tee pastoraalametisse, siis hernhuutlaste ja vabakogudusete sisekord lubas kõigil liikmetel kaasa rääkida.

Kehtis võrdsuse ja vennluse nõue, mis keelas vennaste vahel vahetegemise jõukuse või seisuse järgi. Seeläbi kasvas lihtsate koguduseliikmete mõju ning eneseteadvus. Sellised põhimõtted aga õõnestasid luteri kiriku mõju. Tuleb tähele panna, et saksakeelne ja -meelne kirik oli poliitiline jõud. Nii mõnigi saksa kirikukultuuri esindav vaimulik nägi nn uueusulist tegevuses ja seeläbi Eesti rahvusliku eneseteadvuse kasvus maarahva vastuhakku ja ohtu Balti erikorrale.

Teisalt ei pidanud luteri kirik võimalikuks tunnustada religioossed vorme, mida talurahva hulgas leviv pietistlik-innukas, kohati ekstaatiline usklikkus kaasa tõi. Tollase luteri kiriku vaimulikkonnal tekkis seega konflikt uute usuliikumistega- mis ühelt poolt oli poliitiline rahvuslikul tasandil, teiselt poolt usuline. [12]

Pärast luterliku kiriku ja ilmalike võimudega vastuollu sattumist arenesid vennastekoguduste ärkamisliikumisest 1880. aastatel välja eri voolud, kuid uued usuliikumised nagu vabakogudused (priilased), baptistikogudused ja muud nn lahkusulised jätkasid paljuski juba vennastekogudustes väljakujunenud traditsioone. Võib öelda, et baptistikogudused on rajatud vennastekoguduste juurtele. Baptistikoguduse ärkamisliikumine leidis aset 1870date aastate Mandri-Läänemaa kihelkondades ja eestirootslaste seas. Baptistikoguduse alguseks peetakse 1884 aastat. Baptismi nimetus pärineb kreekakeelsest sõnast, mis tähendab vette kastmist: baptismit ei ristita mitte lapsi, vaid usku tunnistanud täisealisi üleni vette kastmisega. [11]

Ungru jõel, kus leidis aset Eesti esimene baptistlik ristimine, seisab 25 aastat hiljem Jüri Zeisig. Foto allikas: ajakiri „ Teekäija“ 02/2017

Samas on eesti kirikuloo arengu seisukohast oluline rõhutada, et nii prii-koguuste kui ka baptistikoguduste algus ja ajalugu on lahutamatult seotud eesti rahvusliku eneseteadvuse kasvuga, need olid suurelt jaolt rahvuslikust tundest kantud usukogukonnad. See seletab minu hinnangul ka fakti, miks 1920-1930dad aastatel nii palju uusi palvelaid juurde sai ehitatud-kristlusest oli saanud eestlasele lähedane oma rahvuslik südamelähedane usk ja koos rahvusliku eneseteadvusega kasvas soov ka oma vaimulikuks vabaks eneseväljenduseks. Teine põhjendus on ka revolutsioon Venemaal 1905 ja sellele järgnenud tsaari ukaas usuvabaduse kohta-nüüdsest olid kõikide nn lahkusuliste koguduste tegevus ka riiklikult lubatud.

Samas pidas 1934a rahvaloenduse andmeil 4/5 eestlastest siiski luterlaseks, seda enamjaolt tänu 1919 aastal toimunud reformile luteri kirikus. Nimelt toimus 1919 aastal kirikukongress, mis kiitis heaks uue sinodaalse kirikukorralduse (uus kiriku juhtimise struktuur: kirikut on juhitud läbi praostkondade, mille kinnitab ametisse konsistorium). Eestlased nägid neis muudatustes vastandumist senistele baltisakslaste ja riigi juhitud kirikule. Välja vahetati kogu senine kiriku juhtkond ja asendati rahvuslikku printsiipi rakendavalt eestlastega. Läbi selle muutus luteri kirik rahvakirikuks. [13]

Kui nüüd tulles kaarega Nõmme baptistide koguduse ja töö keskmes oleva palvela ajaloo juurde, siis see on olnud tihedalt seotud Nõmme asutaja parun Nikolai von Glehni ja tema poja Manfred von Glehniga.

Nikolai von Glehn,

Manfred von Glehn

fotode allikas veebileht: <http://nommesonumid.blogspot.com/>

XIX sajandil kuulusid enamik Nõmme alasid Jälgimäe mõisa valdustesse, mille Nikolai von Glehn oli pärinud oma isalt Peterilt koos Jälgimäe rüütlimõisaga. Nikolai von Glehn oli õppinud Tartu ülikoolis majandusteadust, lisaks Saksamaal täiendanud.

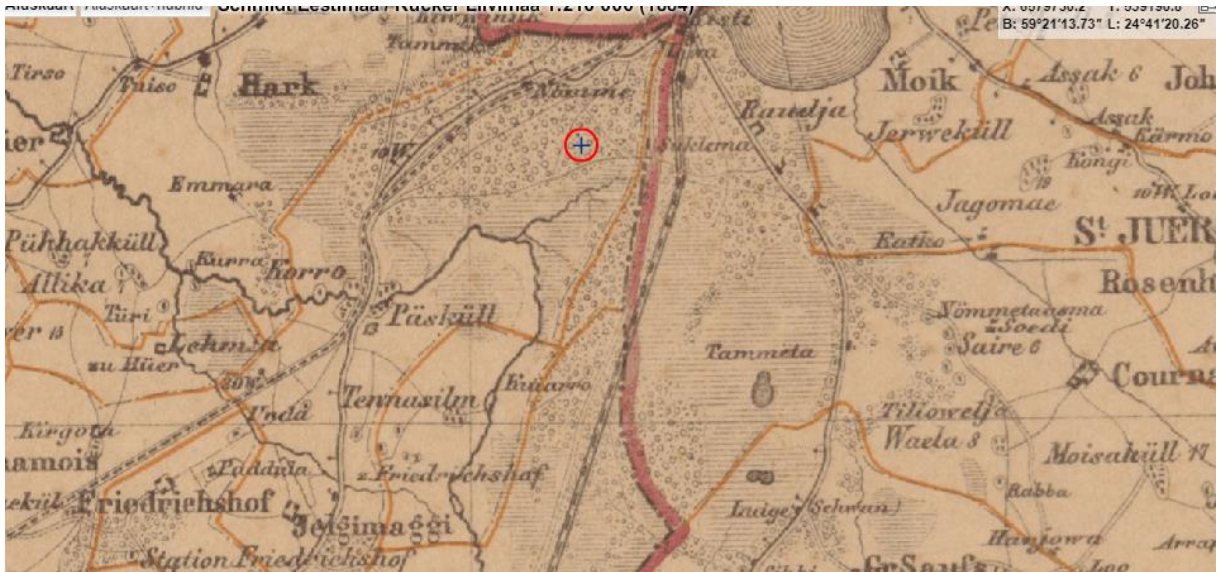
Jälgimäe mõis. Foto allikas: koguduse arhiiv

Manfred von Glehni poolt ehitatud palvemaja Jälgimäel. Foto allikas: koguduse arhiiv

Jälgimäe mõis alad 19.saj teine pool. Allikas : Rahvusariivi kaardid, EAA.854.4.812 leht 1, „Kegel. Charte des Gutes Jelgimeggi“.

Ajalooline kaart Schmidt Eestima/ Rüscker Liivimaa 1884, millelt on näa Nõmme kui asustamata metsaga kaetud ala. Rajatud palvela märgistatud punasega. Allikas maa-ameti kaardirakendus

Nõmme alguseks peetakse 1872 aastat, nimelt XIX sajandi keskaigas hakkasid tallinlased korraldama väljasõite Sinistele mägedele (Mustamäe tolleaegne nimi)ja koos Tallinn-Paldiski raudtee valmimisega tehti 1872. a. ettepanek teha Peatus Seitsmendal Verstal (Haltestelle auf der 7. Werst; Ostanovotsnõi punkt na 7. verste). Alguses oli tegu hooajalise peatusega ning ka alles 1874 aastal asendati pikk lohisev nimetus lühidalt Nõmmega. [16]

Nõmme Kõrts 19. saj lõpul, Foto Leho Lõhmus erakogu

Nõmme raudteepeatas 19. sajandi lõpu, Foto Leho Lõhmuse kogu

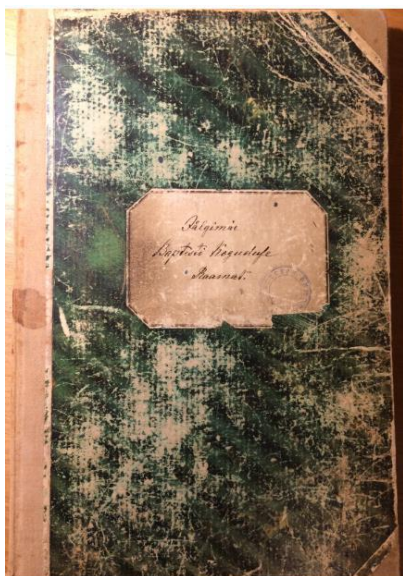
Kuna tegu oli tallinlaste armastatud väljasõidu ja suvituskohaga, siis Nikolai von Glehn hakkas suvilakrunte välja rentima. Esimene krunt sai välja antud 6.okt 1873 Tallinna kooliõpetajale Johann Pihelmanile. Rahvajutu järgi olevat ta seejuures lausunud : „ Seie saagu lenn“. Kuid esialgu piiras linnaks kujunemist balti eriseadus, mille kohaselt ei tohtinud rüütlimõisa maid tükeldada ega ehituskruuntideks müüa, maad sai vaid rentida. Kuid Nikolai von Glehn oli visa ja 1880 aastatst Nõmme eraldati administratiivselt Jälgimäe mõisast ning läks Saue valla alla, see andis võimaluse hakata krunte müüma. [16]

Peab ütlema et Nikolai von Glehnil oli ebaharilik kirk hoonete ehitamise suhtes, ta projekteeris oma ehitisi ise ja osales ka ise ehitustöös. 1880 aastal, kui Nõmmel oli juba paarkümmend suvilat, otsustas Nikolai von Glehn Jälgimäe mõisa jätta oma poja Manfred von Glehnile ja ise Nõmmele asuda. Vahetustehinguna Harku mõisniku parun Robert von Ungern-Sternbergiga omandas Glehn maa-ala Mustmäe kallakul ja tüki maad nõlva alla. Siia rajas Nikolai endale romantilise Kõrgepea (Hohenhaupt) karjamõisa. [16]

1893. aastal oli Nõmmel juba 50 suvilat. Sajandi lõpus tõi tööstuse elavnemine Tallinna tuhandeid inimesi, peamiselt eesti päritolu töölisi maalt. Odava korteri otsinguil sattusid nad ka Nõmmele ja nii hakkas kujunema kohalik püsielanikkond, saksa soost suvitajate kõrvale ka eestlastest linnaelanikud. Aastatel 1893-1900 valitses tõeline ehitusbuum, kus 7 aastaga kasvas majade arv 50-lt 300-ni. Aastatel 1900-1909 laienemine seiskus, mida võib seletada majanduskriisiga sest transpordiühendus oli puudulik, samuti veevarustus, millega omakorda kaasnes tulekahju oht. Samuti oli probleemiks kuritegevus. [16]

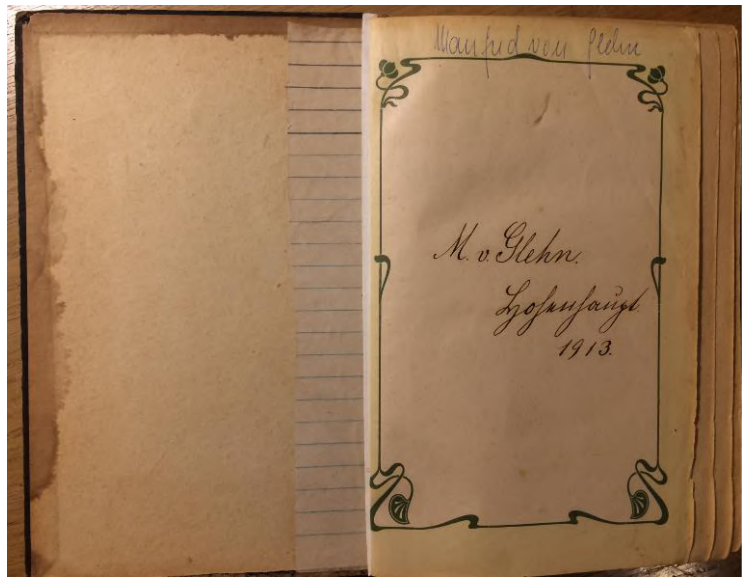
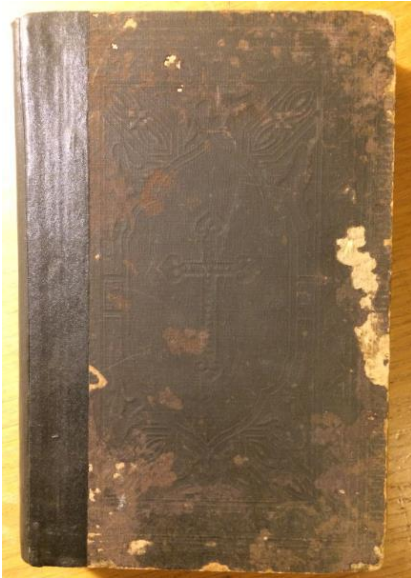
Nõmme arengu juures, mis seostub otseselt ka kõnesoleva Nõmme baptistikogudusega, tuleb ära mainida Nikolai von Glehni „suurejoonelist“ tööstuse arendust. 1902 aastal asus Nikolai von Glehn ellu viima „Nõmme tööstuse“ plaani, mille jooksul sai rajatud kolm valukuuri-metalli töökoda, tegevust alustasid metalli-, seebi-, liimi-, vorsti- ja köievabrik. Ettevõtte aga kahjuks ei käivitunud õieti või töötasid lühikest aega, mida võib pidada Glehni kehvaks majandamise tulemuseks. Valukuurid kinkis von Glehn hiljem kogudustele, ühe baptisti- ja teise luterikogudusele (tänane Nõmme Rahu kirik). [17]

Manfred von Glehn oli võtnud üle isa Jälgimäe mõisa aastal 1880. Manfred von Glehn oli andnud oma mõisa aidamehele Eltermannile loa pidada kodus palvetunde. Kui 1890. aastal sai Ridalast pärit ehitustöölisest ususvendade jumalateenistusel usklikuks Glehnide naaber parun Woldemar von Uexküll, siis viimane innustas Manfredi oma elu Jumalale andma. Manfred von Glehn ristiti 7.oktoobril 1893 Woldemar von Uexküll poolt, mida peetakse Nõmme baptistikoguduse alguseks. (Sama Woldemar von Uexkülli eestvedamisel ehitati Tallinnasse 1902 esimene eesti Baptistikoguduse Kalju kirik või Kalju palvela).Mõlemad parunid ning lisaks mõned talupojad/mõisateenijad hakkasid Jälgimäel koosolekuid pidama. Alguses peeti koosolekuid mõisa aidas, siis tehti maja otsa juurdeehitus, millest sai palvemaja.. Nii nagu teistegi prii- ja vennastekoguduste palvemajade puhul, kasutati nädala sees palvemaja koolimajana, pühapäeviti aga peeti jumalateenistusi. Selliselt tekkis Jälgimäele kogudus ja algselt oli see priikogudus. Kuid vennastekoguduste ja priikogudustele osaks saanud valitsuse surve ei jätnud puudutamata ka Jälgimäe kogudust, mistõttu ühineti baptistidega ja koguduse nimeks sai Jälgimäe baptistikogudus. [18]

Lühikeste nimekiri (Register)								
N	Lühikeste nimed	Õhust ja kivist	Õhust ja kivist	Õhust ja kivist	Õhust ja kivist	Õhust ja kivist	Õhust ja kivist	Õhust ja kivist
15.	Kona Hans Lauder	Jälgimäe	18. juul	Wanantsi	1903	Jälgimäe	Hans Lauder	õhust ja kivist
16.	Helene Marie Lauder	Jälgimäe	18. juul	Wanantsi	1903	Jälgimäe	Hans Lauder	õhust ja kivist
17.	August Woldemar von Uexküll	Jälgimäe	18. juul	Wanantsi	1903	Jälgimäe	Woldemar von Uexküll	õhust ja kivist
18.	Woldemar August von Uexküll	Jälgimäe	18. juul	Wanantsi	1903	Jälgimäe	Woldemar von Uexküll	õhust ja kivist
19.	August Woldemar von Uexküll	Jälgimäe	18. juul	Wanantsi	1903	Jälgimäe	Woldemar von Uexküll	õhust ja kivist
20.	Kona Hans Lauder	Jälgimäe	18. juul	Wanantsi	1903	Jälgimäe	Hans Lauder	õhust ja kivist
21.	Jaan Hans Lauder	Jälgimäe	18. juul	Wanantsi	1903	Jälgimäe	Hans Lauder	õhust ja kivist
22.	Andrus Hans Lauder	Jälgimäe	18. juul	Wanantsi	1903	Jälgimäe	Hans Lauder	õhust ja kivist
23.	Andrus Hans Lauder	Jälgimäe	18. juul	Wanantsi	1903	Jälgimäe	Hans Lauder	õhust ja kivist
24.	Andrus Hans Lauder	Jälgimäe	18. juul	Wanantsi	1903	Jälgimäe	Hans Lauder	õhust ja kivist
25.	Andrus Hans Lauder	Jälgimäe	18. juul	Wanantsi	1903	Jälgimäe	Hans Lauder	õhust ja kivist

Jälgimäe koguduse aastaraamat 1893-1925. Autori foto, allikas: koguduse arhiiv

Manfred von Glehni piibel signeerituna aastal 1913. Autori foto, allikas: koguduse arhiiv

Seoses probleemidega Nikolai von Glehni majandamises ja tänu viimase suurtele võlgadele, kolis Manfred von Glehn Nõmmele 1903 aastal. Jumalariigi tööpõlluks kujunes tema jaoks nüüd Nõmme piirkond ja osaliselt ka Tallinna linn. Nõmmel peeti koosolekuid mitmes Glehnile kuuluvas majas: lossi lähedal Mustamäe all karjasemajas, tallimees Paulneri pool hobusetalli teisel korrusel, mõisakärner Veiderbassi ja metsavaht Simsoni kodus. Lauluharjutusi peeti lossis, kuna Glehnidel oli klaver. Ka vendade tunnid peeti lossis noore Manfredi kabinetis. Kuid üsna pea hakati kasutama Glehni valukoja hoonet Pärnu maantee ääres, mis jäi koguduse palvelaks kuni 1931 a uue hoone valmimiseni. See oli Nõmme Baptistikoguduse esimene palvelahoone (lammutatud 1980datel aastatel).

Kuni 1919 aastani esineb Manfred von Glehni poolt asutatud kogudus Jälgimäe koguduse nime all, ehkki tegutseti juba mõnda aega Nõmmel. Alles 1919 toimus nimevahetus Nõmme baptistikoguduse vastu. Esimese maailmasõja ajal oli 1914-1918 oli palvela (vana hoone, von Glehnide valukoda) suletud, koosolekuid peeti salaja kodudes. 1918 aastal siirdus Manfred von Glehn koos isa, abikaasa ja lastega Baierisse, hiljem kolis ta Brasiiliasse. Viimane kord kui ta Eestit ja oma kogudust külastas oli 1923 a. [18]

Manfred von Glehn (esireas paremalt teine) oma viimasel külaskäigul Nõmmele 1922. Foto: Leho Lõhmuse erakogu

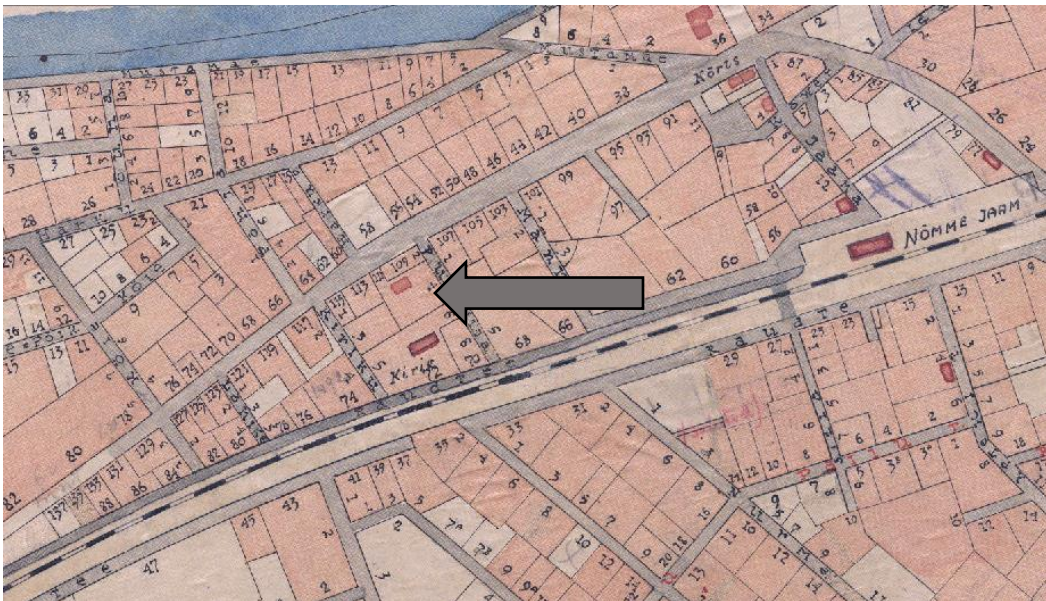
Peale seda läks kogudus üle Adam Strandbergile, kes töötas koguduse jutlustajana (sisuliselt pastorina) aastatel 1919-1929. Strandberg oli köievabriku omanik ja 1919-1921 Nõmme alevivolikogu liige. Peale Strandbergi oli koguduse pastoriks 1929-1941 August Reinart, kelle eestvedamisel hakkas kogudus mõtlema palvelahoone laiendamisele. Koos metalli valukuuridega olid Glehnid kinkinud Nõmmel maad kolmele kogudusele: kingituse sai luteri kogudus, apostliku õigeusu ja baptisti kogudus. Nii hakkasidki 1931.aastal baptistid sellele krundile ehitama palvelat, mis on antud lõputöö objektiks.

Aastal 1931 oli Nõmme baptistikoguduses 73 liiget (teistel andmeil 62 liiget), neist enamik lihtsad töönimesed: väikese sissetulekuga, kuid suure usuga. Asutati palvela ehitamise fond, koguti annetusi ja võeti laene. Uue hoone projekti tegi insener Johannes Märts, kes oli ka koguduse liige.

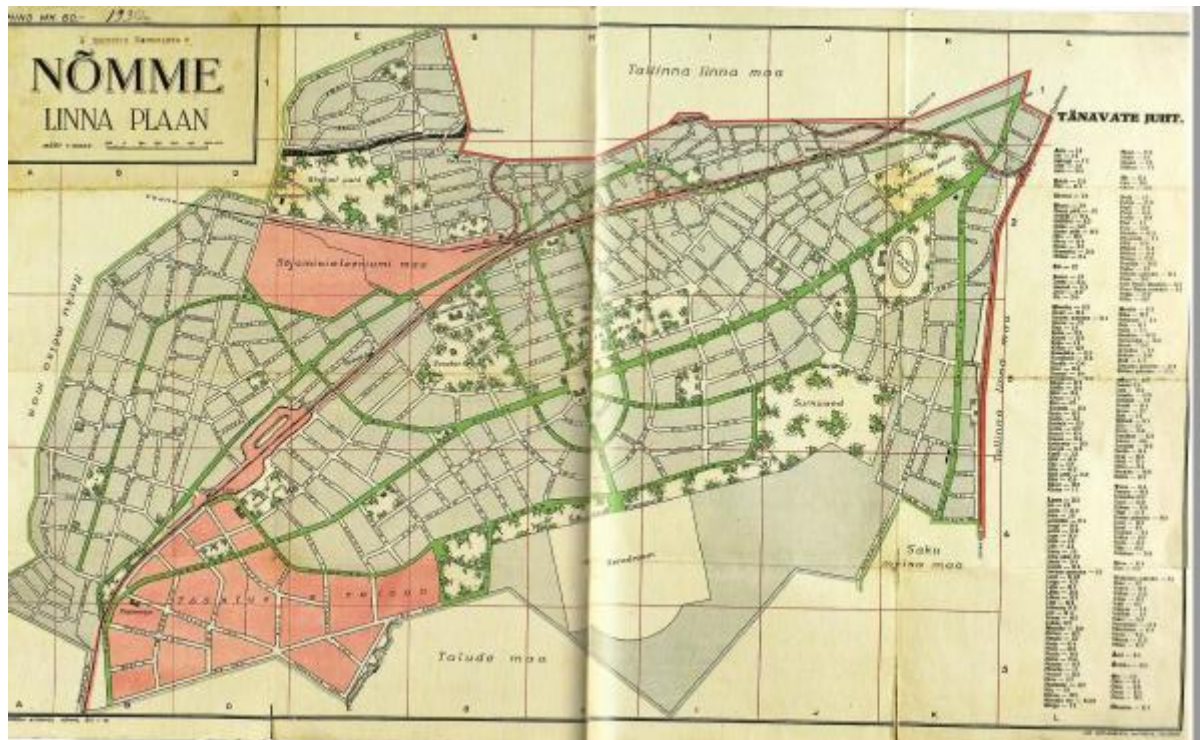

Vend Märts aastal 1929, Foto koguduse arhiiv

Maja hakati ehitama usus ja see valmis kolme kuuga: nurgakivi pandi hoonele 9. augustil 1931, hoone pidulik avamine toimus 15. novembril 1931!

Nõmme alevi plaanil aastatest 1920-1940 Nõmme baptistikoguduse uue palvela hoone veel puudub, märgitud on vaid krunt ja sellel asunud valukoda. Allikas: <http://gis.tallinn.ee/kaardiarhiiv/>

Nõmme linna generaalplaan 1930. Repro. raamatust „ Nõmme ajalugu“

1931.a kevadel tehti algust uue palvela ehitustööde ettevalmistamisega ja 22.apr 1931 valib koguduse nõukogu (nõuk.protok.nr 13)ehitustööd juhatajaks venna Mihkel Maasalu. Kuna projekti kinnitamine viibis, alustati töid palkide tahumisega. Palgid saadi N. Roopi kaudu, kes oli tol ajal Nõmme metsavaht. Need olid tormist murtud puud. Esimesed töömehed, kes töödega alustasid ja jäidki peamiseks kindlateks tööjõududeks, olid Mihkel Maasalu, Mart Kõrma ja Mart Aav. Kui projekt kinnitatud, alustati vundamendiga, mis tehti paekivist. Ehitusmaterjali andis vastutuleku mõttes „ Oidi ja Mäe“ saeveski ja üks Hiiul elav juut järelmaksuga.

Tsiteerin meenutusi ehituse kohta Melanie Nelliselt :

„1931. aastal asusid minu vanemad elama pisikesse iseseisvasse Nõmme linna, nagu see tol ajal oli. Linn mahtus ära laiarööpmelise ja kitsarööpmelise raudtee vahele Pärnu maantee ääres...See oli 1931 aasta juunikuul algul, kui esimest korda Nõmme palvelasse tulin. ..Tol ajal oli algust tehtud uue palvemaja vundamendi kaevamisega. Imestasin, et kaevamistöodel olid ka õed tööl.. ..Peeti nõu katuse ja lae ehitamise osas. Võit jäi neile, kes soovisid kõrget kaarjat lage, et oleks õhku ja ruumile kõlavust. Kusagilt leiti insener, kes mõõtis ja tegi joonised, mille järgi katusekaari hakati kokku lööma. Tol päeval kui sarikaid hakati üles vedama, andis töödejuhataja käsu kõigil kõrvalistel inimestel lahkuda, et mitte ohtlikule töödele jalgu jääda.

Tõstukeid ei olnud, käsitsi tõmmatavad plokid ja köied. Paari päeva pärast olid kaared ilusasti peal ja lattidega kinni löödud. Majal oli kohe kiriku ilme ja uudistajaid käis palju. ..“ [6]

Kogudus ehitas hoone oma jõududega, see avaldas muljet isegi linnavalitsuse esindajatele. Ehitustöödel aga osalesid jõudumööda kõik koguduse liikmed, ka naised kaevasid labidatega vundamenti. Mingeid mehhanisme ega tõstukeid polnud, kõik töö tehti käsitsi. Kuna kogu eelarvet koguduse vahenditest katta ei suudetud, võeti ka laenu, selle tagasimaksmine kestis aastaid. Kuid oli ka suuremaid annetajaid koguduse liikmete seas. Siiski ühel hetkel ehituse ajal tekkis olukord, et raha lõppes otsa. August Reinart kutsus koguduse liikmed kokku ja teavitas olukorrast, mille peale jäi kogudus palvesse. See oli laupäeva õhtul, pühapäeva hommikul tulid kaks inimest ja andsid kogudusele laenu tööde jätkamiseks ja lõpetamiseks, ühtekokku 4000kr, millest jäi üle ja tagastati 500 kr. Kogu maja ehitamine läks maksma 8000kr, millest võlga oli 5000kr. [6]

8. novembril 1931 tuli kohale vastuvõtu komisjon ja esindaja linnavalitsusest, ehitus kiideti heaks. 15. novembri 1931 oli palvela pidulik avamine. Seega ehitati palvela üles imekspandavalt lühikese ajaga- kõigest kolme kuuga, nagu töödejuht Mihkel Maasalu väljendas: „ Jumala õnnistus hingas selle töö peal“. [6]

Nõmme baptistikogudus uue palvela ees 1931 (?)a. Foto allikas: NB koguduse arhiiv

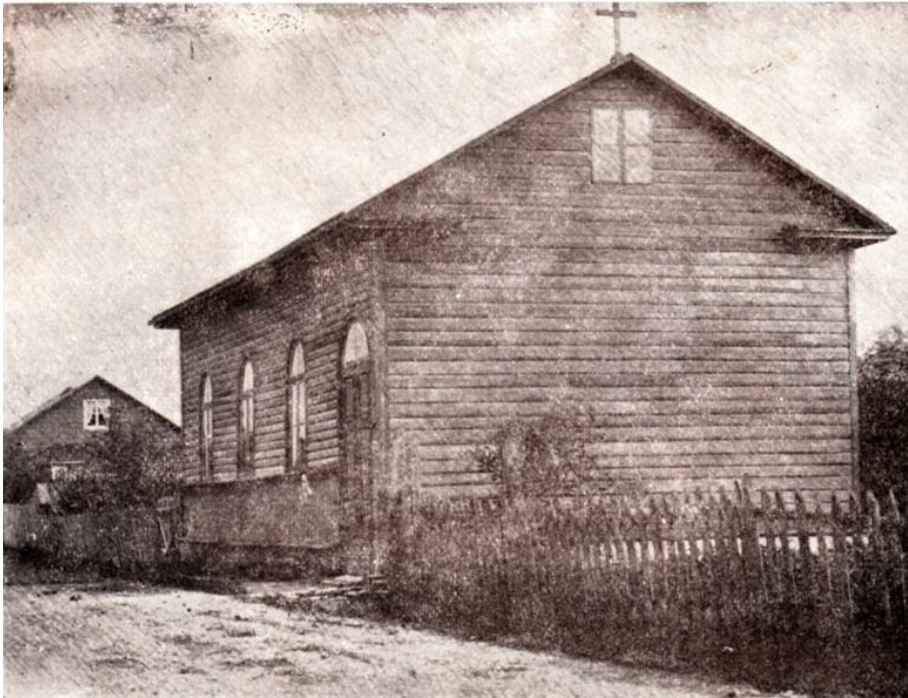
Selle ajaloolise ülevaate taustal mõistame paremini kiriku ehitamise kohta ja aega, kuid arhitektuurses analüüsis tuleb arvestada konfessionaalset eripära. Kirikuarhitektuuri hoonetüübist ja stilistilistest suundumusest rääkides võiks alustada sellest, et hoonet pole kunagi nimetatud kirikuks, vaid palvelaks. See võib tuleneda nii konfessionaalsest kui arhitektuurilisest omapäras. Pühakoja nimetamist palvelaks või kirikuks sõltub küll konkreetse konfessiooni tavast, kuid kirikuks nimetati siiski kivist ja/või torniga hoonet, palvelaks aga puidust ja/või tornita hoonet. 1920-1930 aastad ei olnud Eestis kirikute esinduslikkuse ja triumfaalsuse aeg. Liiguti toomkirikust väikeses jumalakoja suunas: mitte katedraal, vaid kirik-mitte kirik, vaid palvela. Erandina võib vaid välja tuua Tartu Pauluse kiriku, mille projekteerimisega tehti algust küll 1912, lõpptööd jäid aga 1917-1919 aastatesse.

Nõmme Baptistikoguduse palvelat iseloomustab vormiline lihtsus ja askeetlik esteetika. Vabakoguduste palvelad ei püri esinduslikkusele ega pane rõhku esteetilisele kvaliteedile, olles pigem vernakulaarse arhitektuuri iseloomuga ehk rahvapärased. Kuna 1920-1930 aastatel olid kogudused väikesed ja vaesed, siis ehitati ka väikeseid ja odavaid pühakodasid, mis tihti valmisid n.-ö. oma tarkusest. Pealegi ei pidanud vabakogudused ja vennastekogudused, sh. baptistid, oluliseks palvela silmapaistvust, vaid vastupidi, nad rõhutasid palvemajade lihtsust. See oli seotud ka baptistide vaesuse ja lihtsuse vooruseks pidamisega, eeskujul tuli vennastekoguduste palvelatest ja eesti maa-arhitektuurist. Võrreldes naabruses asuvate teiste kirikutega, puudub hoonel igasugune ambitsioon olla nähtav. Palvela on teadlikult madalat profiili hoidev, vennastudes muude omasuguste palvelatega üle Eesti. Ei mingit saelõikelist ornamentide ega ehisdetailide eksterjööriseid, ka sisekujunduses valitseb askees - ei mingeid lühtreid ega kaunistavaid detaile.

Vernakulaarseid kirikuid-palvelaid võib nimetada „isetehtud“ kirikuteks, mida nad tõesti ka on. Sest 1920.aastatel ehitati vernakulaarseid palvelaid maal ilma igasuguse projektita. 1930.aastatel nõuti küll projekti, kuid sageli oli insener juba valmiva hoone paberile kandja. Samuti võis algne kirikuvalitsusele esitatud kavand hoonest ehituse käigus üsna palju muutuda. Et maakohtades olid just sellised „projektid“, annab märku ka 1932 aastal ilmunud ajaleheteade: „Tähelepanuks neile, kes kavatsevad ehitada palvemaju. Ilmus uus seadus Riigiteatajas, kus nõutakse, et palvelad ka maal saaksid ehitatud arhitekti poolt valmistatud plaani järele, mida kinnitab ministeerium“ („Evangeeliumi kristlane“ 1932, nr 7, lk 13). [14].

Viimaks võiks tuua võrdluseks välja Johannes Märtsi teise töö, Haapsalu baptistikoguduse palvela juurdeehituse, mis valmis 1929 aastal. Fotode põhjal näeb sarnast käekirja ja ühiseid

tunnusjooni Nõmme baptistikoguduse palvelaga, seda eriti interjöörivaadetes. Väliselt on Haapsalu palvela stiililiselt väljapeetum ja esinduslikum: ümarkaareliste akendega ja peasissekäigu kohal väikese torniga.

Haapsalu baptistipalvela ehitati 1886. Allikas: Haapsalu baptistikoguduse koduleht

Juurdeehitus 1929 a. Projekti autor Johannes Märts. Allikas: Haapsalu baptistikoguduse koduleht

1929. aastal laiendatud palvela välisvaade. Foto allikas: Haapsalu baptistikoguduse koduleht

1929. aastal laiendatud palvela sisevaade. Foto allikas: Haapsalu baptistikoguduse koduleht

Lisa 2

1949 aasta inventariseerimisjoonised

✓

TALLINNA LINNAS NÕMME RAJONIS PUUVILJA
TÄNAV 4, KINNISTUN: 3717, ASUVA MAJAVALDUSE
PLAAN

MAJAVALDUSE VALDATA: TALLINNA LINNA TSN
TÄITEVKOMITEE.

MAJAVALD. KASUTAJA: NÕMME EVANGEELIUMI
KRISTLASTE BAPTISTI USUÜHING.

USUÜHINGU JUTLUSTAJA JA
-NÕUKOGU ESIMEES:

A. Ruusna
A. RUUSNA

ASENDIPLAAN

KUSTUTAJA

meil 25.02.87

PÄRNUMAANTEE

KRUNT Nr. 299
KINN. Nr. 2801

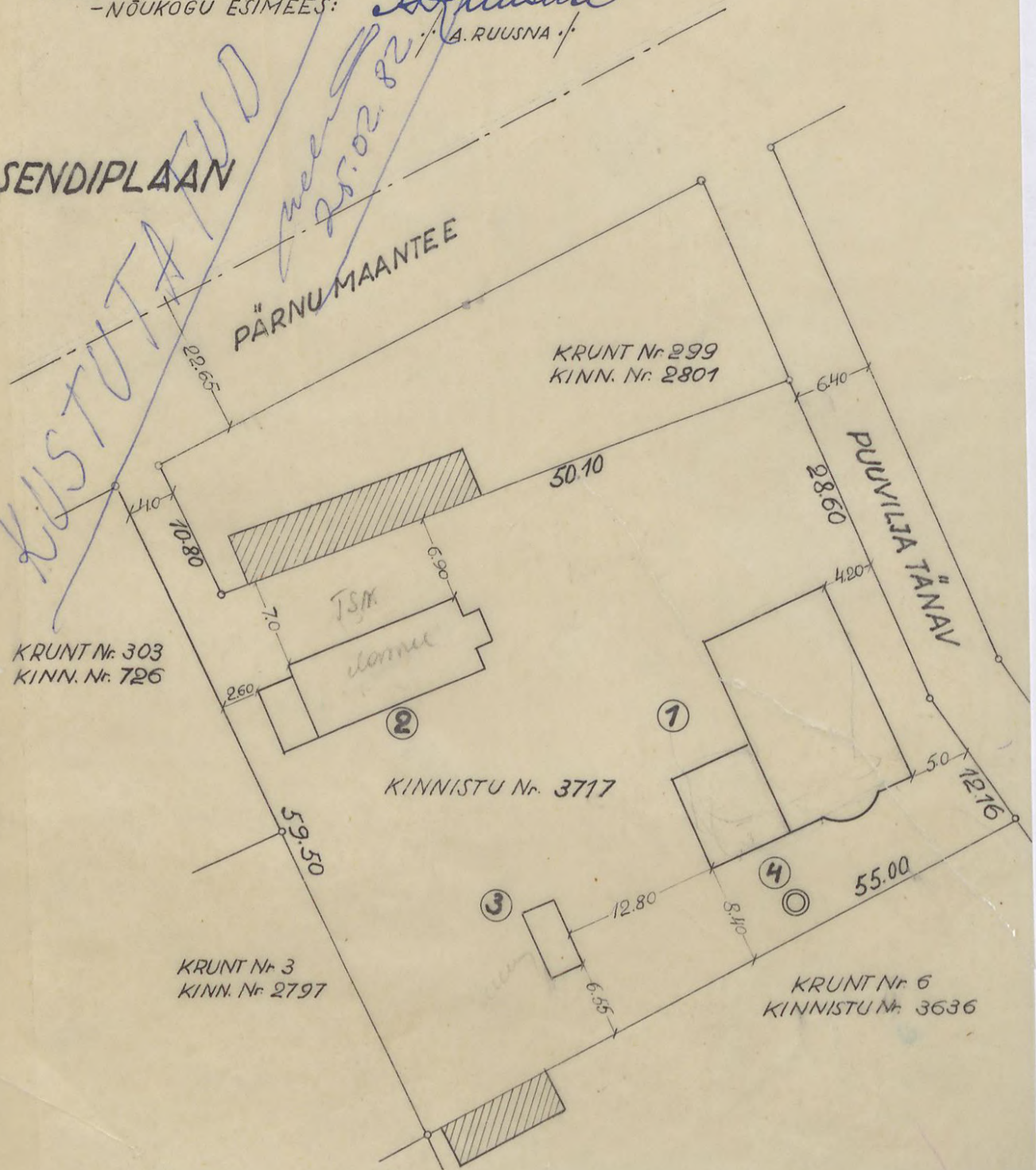
KRUNT Nr. 303
KINN. Nr. 726

PUUVILJA TÄNAV

KINNISTU Nr. 3717

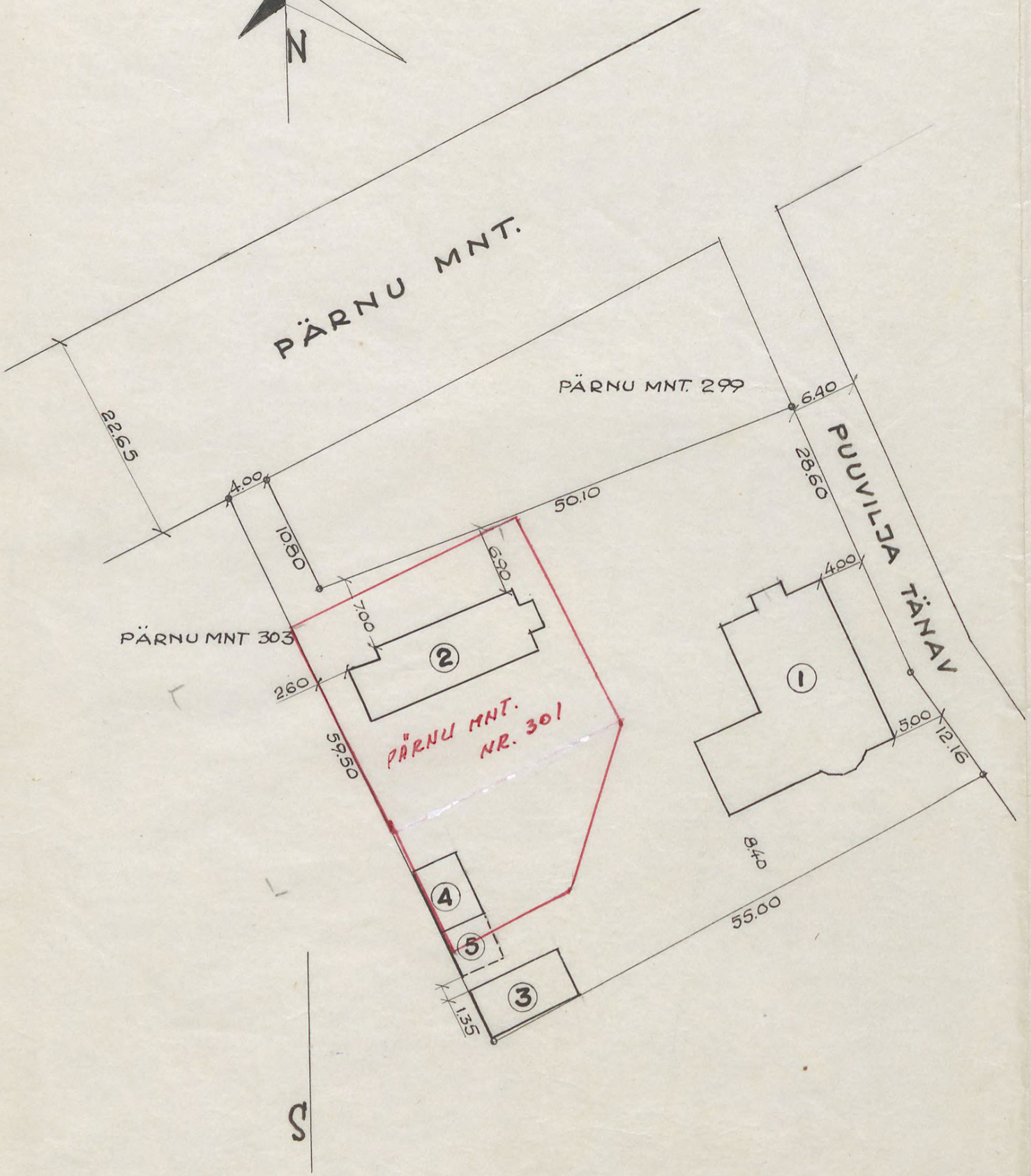
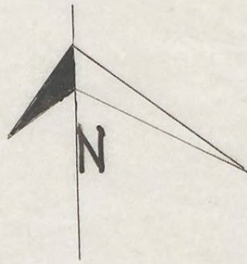
KRUNT Nr. 3
KINN. Nr. 2797

KRUNT Nr. 6
KINNISTU Nr. 3636

ASENDIPLAAN

65

RUUMIDE EKSPLIKATSIOON

27

Jrk nr	RUUMI NIMETUS	PINNA KORRUTISAVALDUS	PÕHIPINNAD m ²			MÄRKUS
			ELAMIS	MITTE ELAMIS	KASULIK	
1	KODA	2.82 × 2.02		5.7	5.7	
2	PALVE- SAAL	16.66 × 10.30 + $\frac{5.73+3.38}{2} \cdot 1.10 + \frac{3.38+1.02}{2} \cdot 0.49 - 3.31 \times 1.91 - 2 \left(\frac{\sqrt{1} \times 0.85^2}{4} + 0.58 \times 0.43 \right)$		167.6	167.6	
3	RIIETUSE RUUM	3.98 × 3.91 - $\sqrt{1} \times 0.33^2 - 0.56 \times 0.43$	15.0		15.0	
4	KÖÖK	3.96 × 3.08 - 1.15 × 0.60 - 1.63 × 0.23			11.1	
5	KODA	2.89 × 1.41 - $\frac{1}{5} \times \sqrt{1} \times 0.21^2$		3.8	3.8	
6	KODA	4.16 × 1.42		5.9	5.9	
7	KLOSETT	1.81 × 1.62 - $\frac{2}{5} \times \sqrt{1} \times 0.21^2$		2.9	2.9	
8	— " —	1.81 × 1.23 - $\frac{3}{5} \times \sqrt{1} \times 0.21^2$		2.2	2.2	
9	SAHVER	2.88 × 1.93		5.6	5.6	
10	TREPIKODA	5.68 × 1.12 + 1.20 × 0.65		7.1	7.1	
I KORRUS KOKKU:			15.0	200.8	226.9	
11	ESIK	2.95 × 1.20			3.5	
12	KLOSETT	1.86 × 1.09			2.0	
13	TUBA	4.83 × 3.05 - 0.08 × 1.51 - $\frac{3}{5} \times \sqrt{1} \times 0.69^2$	14.5		14.5	
14	TUBA	3.95 × 3.67 - 0.45 × 0.35 - 0.07 × 1.10 - $\frac{3}{5} \times \sqrt{1} \times 0.69^2$	14.1		14.1	
15	KÖÖK	3.61 × 1.75 + (4.09 - 1.75) × 2.36 - 1.09 × 0.63 - 0.95 × 0.11			11.1	
16	SAHVER	1.48 × 1.11			1.6	
II KORRUS KOKKU			28.6		46.8	
PALVELAS KOKKU			43.6	200.8	273.7	
VAHIMAJA						
1	KODA	2.86 × 1.38		4.0	4.0	
2	VÄIKEPALVESAAL	8.46 × 6.02 - $\sqrt{1} \times 0.41^2$		50.4	50.4	
3	TUBA	3.45 × 2.19	7.6		7.6	
4	— " —	3.48 × 3.30 - 0.45 × 1.09	11.0		11.0	
5	KÖÖK	3.51 × 2.67 - 0.46 × 1.79			8.5	
6	SAHVER	2.51 × 2.25			5.6	
7	KODA	1.71 × 1.25			2.1	
8	KLOSETT	2.07 × 1.25			2.5	
9	PUUKUUR	4.14 × 1.96				
10	KATUSE- KAMBER	5.00 × 3.32 - 0.77 × 0.75 - 0.48 × 0.48			15.9	
VAHIMAJAS KOKKU			18.6	54.4	107.6	
MAJAVALDUSES KOKKU			62.2	255.2	381.3	

MAJAVALDUSE LOODUSES ÜLES MÖÖTNUD
JA PLAANI VALMISTANUD:

Arnold Jüri p. Ja
Endla 3-1 Nõmme

Kontrollitud:

Vahar

14.05.49.

7	ESIK	2.81 × 1.05	30				30	30		
8	PALVE SAAL	16.66 × 10.30 + (5.12 + 3.38) : 2 × 1.10 + + (3.38 + 1.22) : 2 × 0.49 - 0.54 × 0.42	177.2			177.2	177.2			
9	RIIETE RUUM	7.16 × 3.97 - 0.72 × 0.58 - 0.90 × 0.94	27.2			27.2	27.2			
10	KODA	2.68 × 0.70 + 4.16 × 1.42 + + 1.20 × 0.65 - 0.16 × 0.24	8.7				8.7	8.7		
11	ESIK	2.89 × 1.41	4.1				4.1	4.1		
12	WC	1.80 × 1.23	2.2				2.2	2.2		
13	WC	1.80 × 1.62	2.9				2.9	2.9		
I KORRUS KOKKU			225.3			204.4	225.3	20.9		
14	RÕDU	3.11 × 10.30 - 3.18 × 1.31	27.9			27.9	27.9			
15	TREPIKODA	1.20 × 1.09	1.3	1.3			1.3	1.3		
16	WC	1.86 × 1.09	2.0	2.0			2.0	2.0		
17	ESIK	2.95 × 1.20	3.5	3.5			3.5	3.5		
18	KÖÖK	4.09 × 2.36 + 1.75 × 1.25 - 1.06 × 0.63	11.2	11.2			11.2	11.2		
19	PANIPAIK	1.48 × 1.11	1.6	1.6			1.6	1.6		
20	TUBA	3.67 × 3.95 - 0.45 × 0.35 - 1.10 × 0.07	14.3	14.3	14.3		14.3			
21	TUBA	3.05 × 4.83 - 0.08 × 1.51	14.6	14.6	14.6		14.6			
II KORRUS KOKKU			76.4	48.5	28.9	27.9	76.4	19.6		
HOONE NR. KOKKU			375.0	48.5	28.9	28.7.1	356.5	59.0		

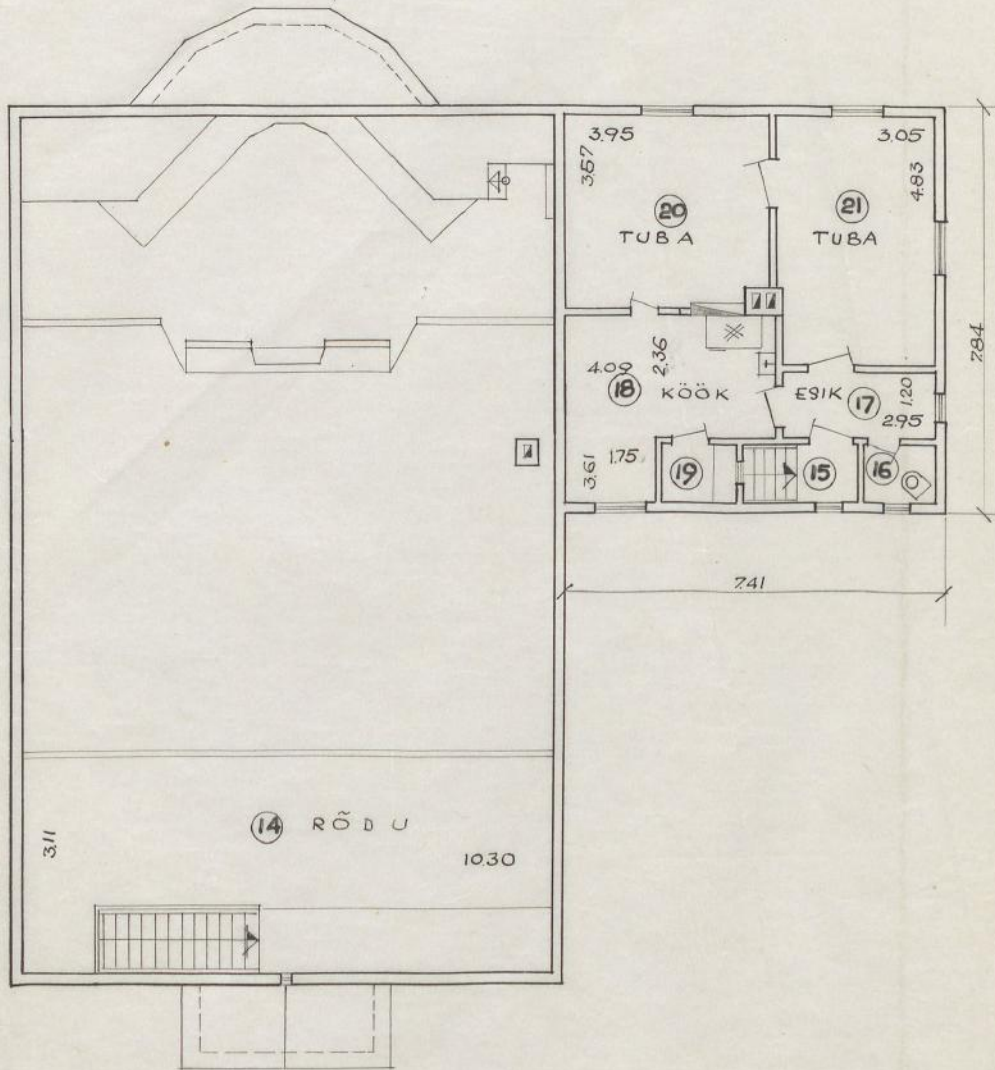
TALLINNA TEHNILISE INVENTARISEERIMISE BÜROO

MAJAVALDUSE
ASUKOHT: TALLINNAS, PUUVILJA TN. 4 / PÄRNU MNT. 301

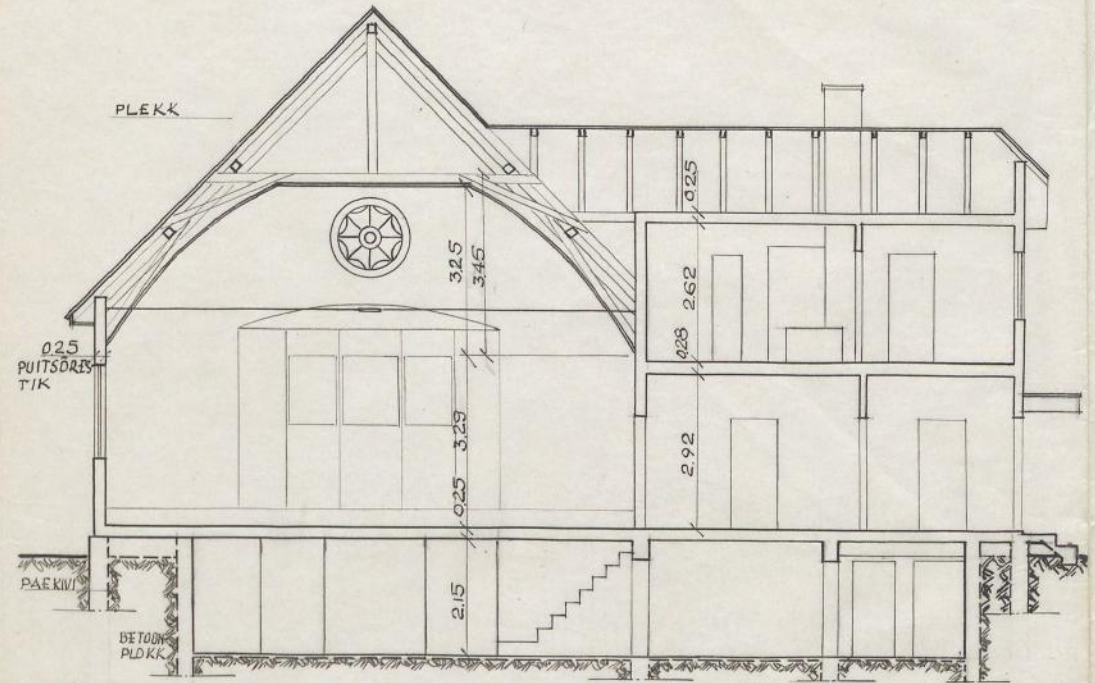
MAJAVALDUSE
VALDAJA: ARHITEKTUURI MÄLESTUSMÄRKIDE KAITSE INSPEKTSIOON

EHITUSE NR.	EHITUSE NIMETUS	PÕHIKOR- RUSTE ARV	VÄLISSEINTE MATERJAL	KATUS			EHITUS- ALUNE PIND m ²	TAIS- EHITATUD PIND m ²	HOONE MAHT m ³	MÄRKUSED
				KATTE MATERJAL	KALLE °	PIND m ²				
1	PALVELA	2	PUIT	PLEKK	46	382	251	262	1341	
2	VÄHIMAJA-ELAMU	+	PUIT	ETERNIIT	40	159	118	124	381	KUULUB TSN-EEV
3	KUUR	1	PUIT	-"-	12	60	48	48	102	
4	KUUR	1	PUIT	-"-	12	38	30	30	67	
5	KATUSEALUNE	1	-"-					22		
6	ÕLIHOIDLA		KIVI					10		
KOKKU							447	486	1891	
KRUNDI PIND:		2422 m ²	KASUTATA MAA-ALA:		2422 m ²	TÄISEHITATUD %		20		
BÜROO JUHATAJA	<i>[Signature]</i>	K. PÄRMIK	28.02.82	INV. TOIMIKU NR.	8551	LEHT NR. 1		MÖÖT		
KONTROLLIJA	<i>[Signature]</i>	U. MÜÜR	25.02.82	TÖÖ NR.		6 FORM		1:500		
PLAANISTAJA	<i>[Signature]</i>	H. AGURAIUJA	22.02.82			LEHTEDE ARV 1		1:100		
						KOKKU 6 FORM.				

TEISE KORRUSE PLAAN

LÕIGE A-A

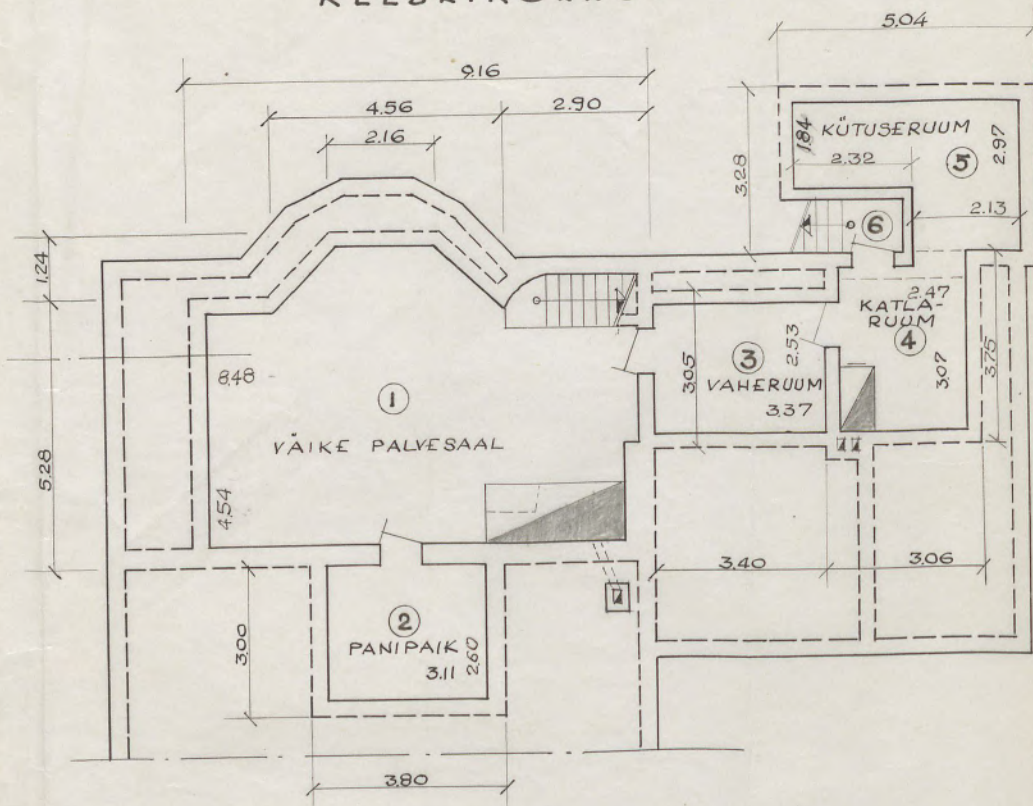

RUUMIDE EKSPLIKATSIOON

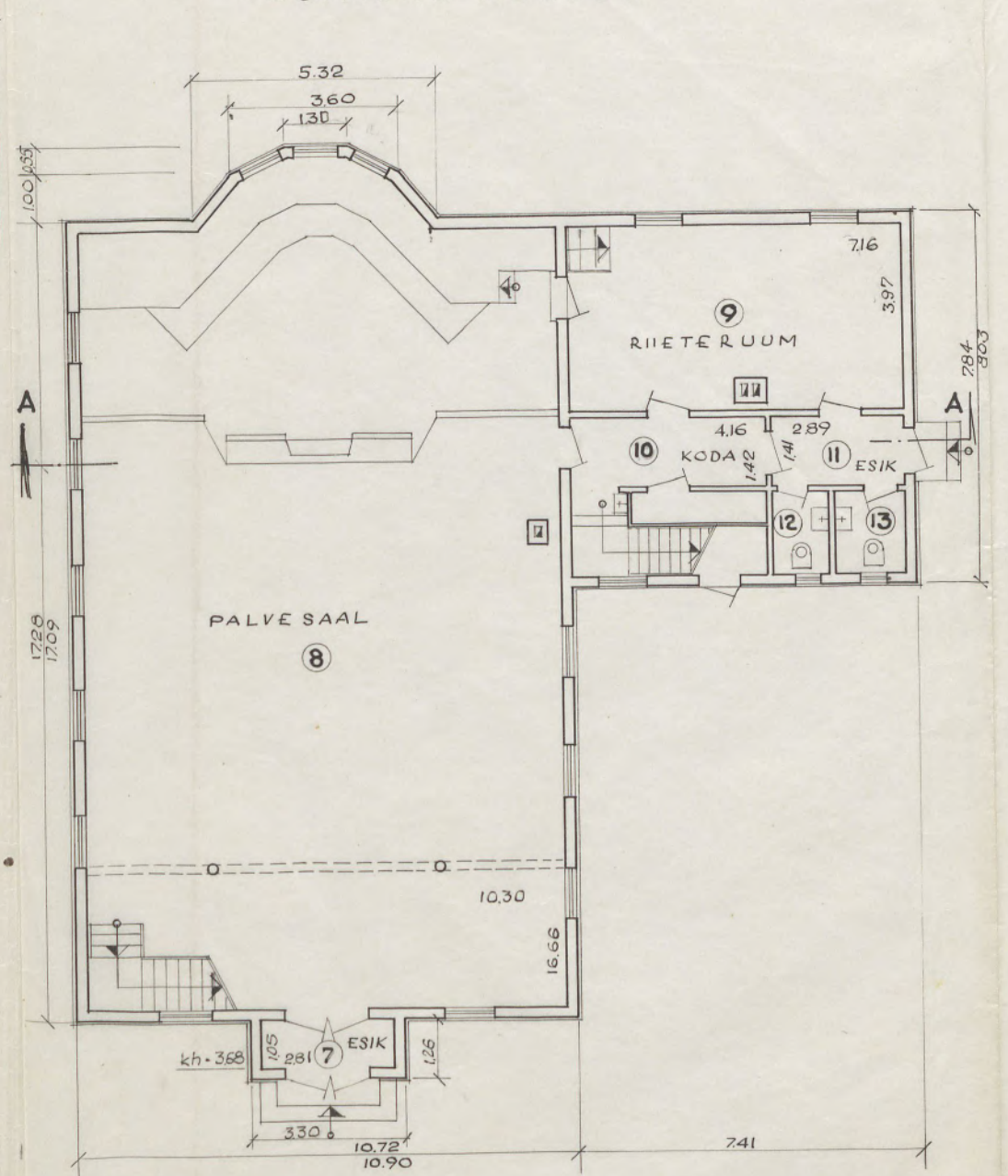
KORTERI NR.	RUUMI NR.	RUUMI NIMETUS	PINNA ARVUTAMISE AVALDIS	HOONE ÜLDPIND m ²					MÄRKUSED	
				ÜLDPIND	ELURUUMIDE ÜLDKASULIK	ELAMIS	MITTE-ELAMIS	KASULIK		TEENINDAY
1	VÄIKE PALVE-SAAL	8.48 * 4.54 + (4.60 + 1.96) * 2 * 1.28 - 2.72 * 1.15 - 1.91 * 0.28 - 2.62 * 0.33	38.2			38.2	38.2			
2	PANIPAIK	2.60 * 3.11	8.1			8.1	8.1			
3	VAHERUUM	3.37 * 2.53	8.5			8.5	8.5			
4	KATLA R.	2.47 * 3.07 - 1.30 * 0.65	6.7						6.7	
5	KÜTUSER.	2.97 * 2.13 + 2.32 * 1.84	10.6						10.6	
6	TREPIKODA	1.02 * 1.20	1.2						1.2	
KELDRIKORRUS KOKKU				73.3			54.8	54.8	18.5	

① PALVELA

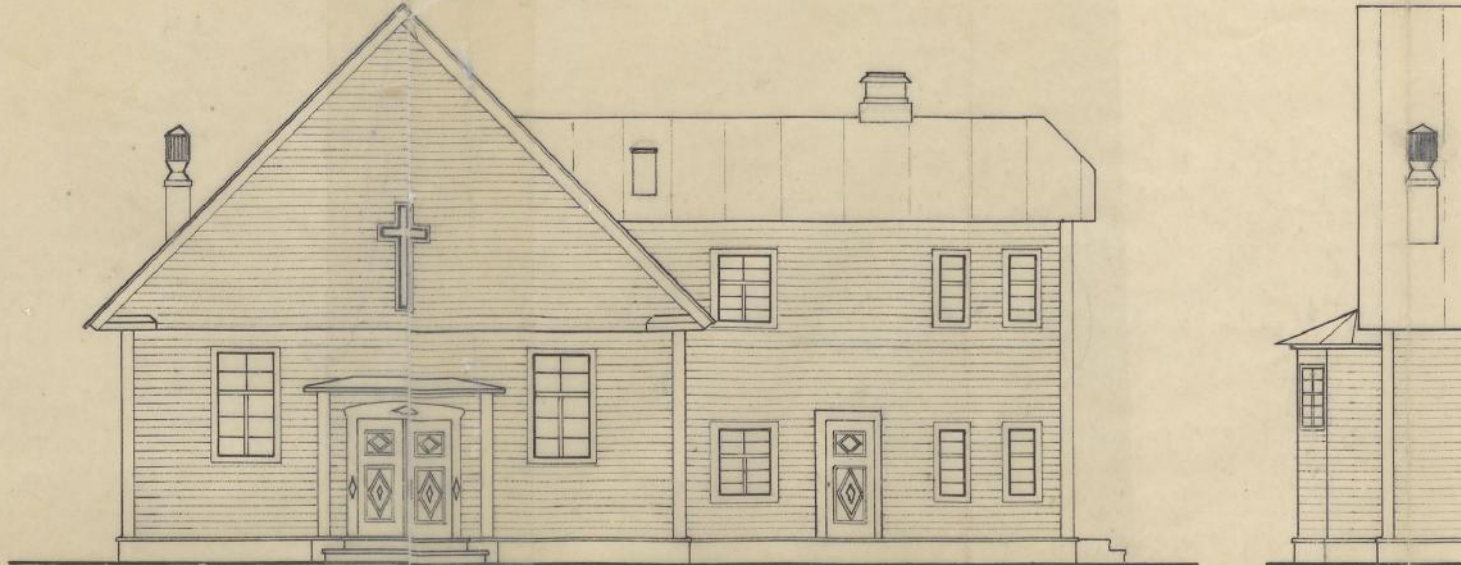
KELDRIKORRUS

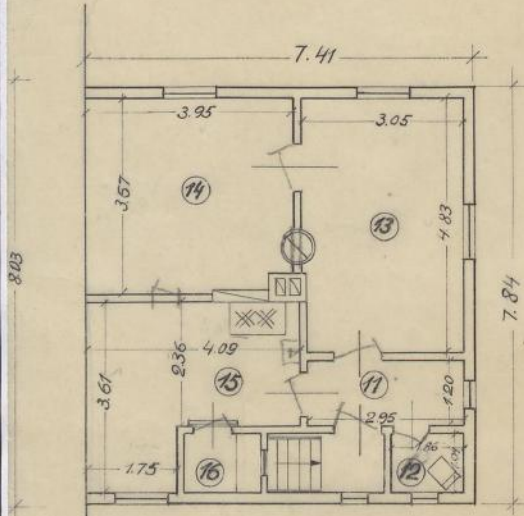
ESIMENE KORRUS

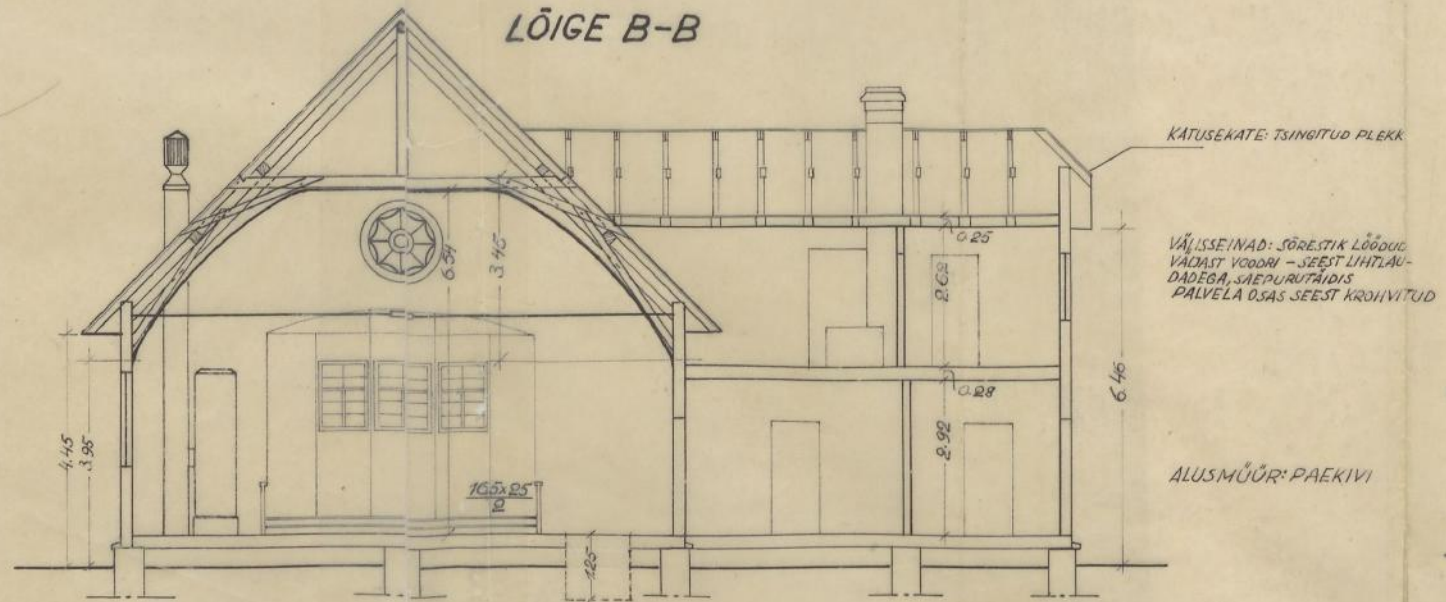
EEST VAADE

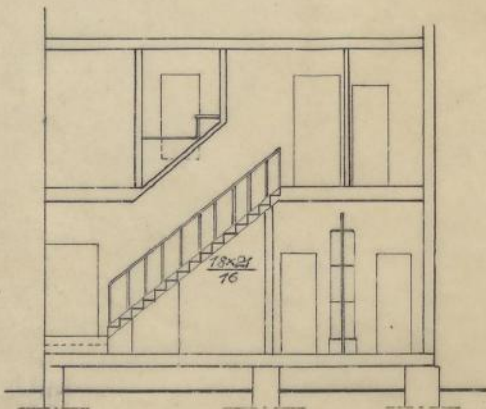
II KORRUS

LÕIGE B-B

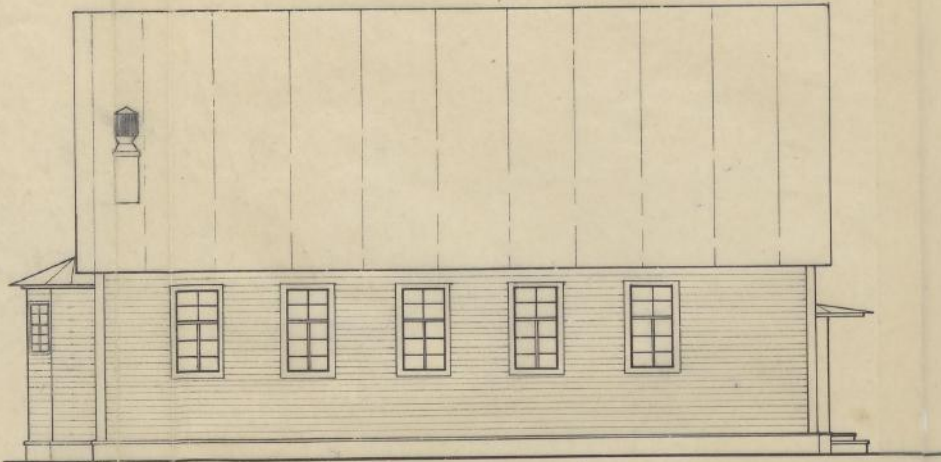

LÕIGE A-A

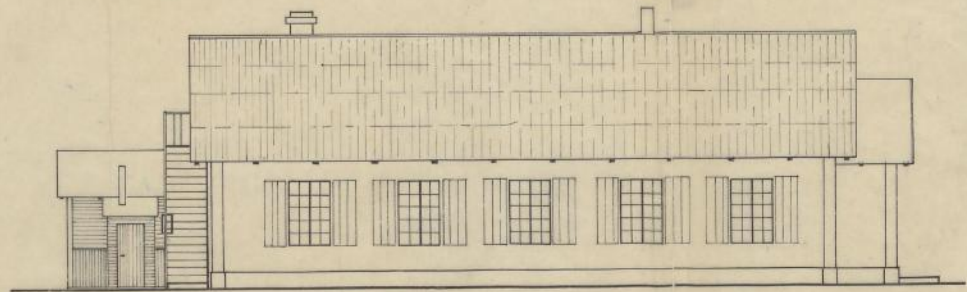
21. 12.

VAADE PUUVILJA TÄNAVALT

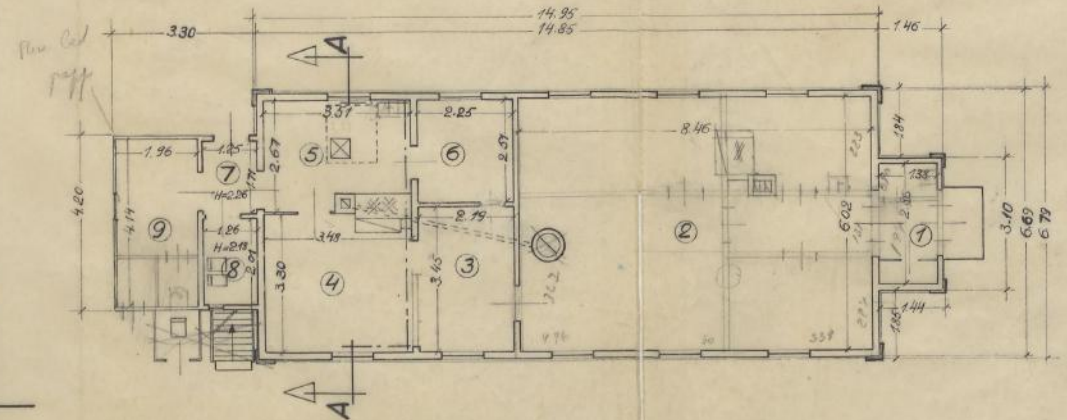

23. 12.

VAADE LÕUNAST

PÕHIPLAAN

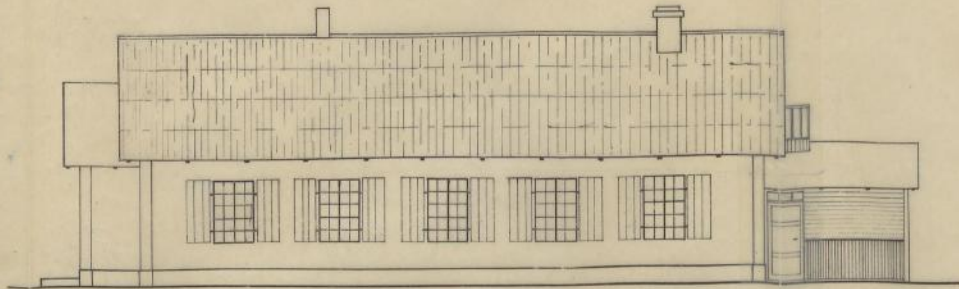

TE: TSINGITUD PLEKK

2

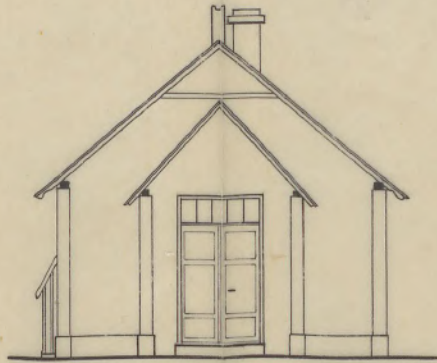
VAADE PÕHIJAST

AD: SÕRESTIK LÕGOGU
DOORI - SEEST LIHTLAU-
REPURUTÄIDIS
OSAS SEEST KROHVI TUD

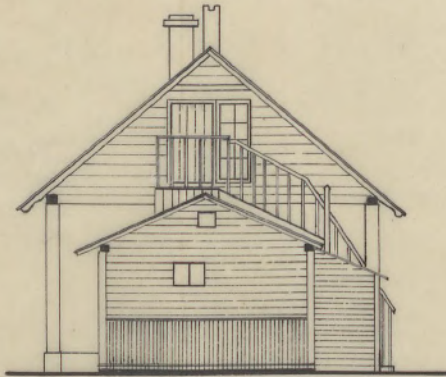

TÜR: PAKKIVI

VAADE IDAST-EESTVAADE

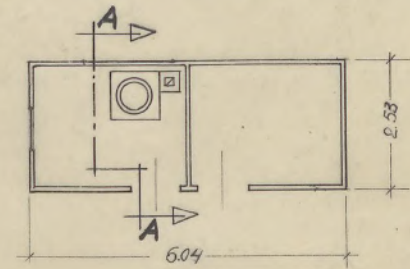

VAADE LÄÄNEST

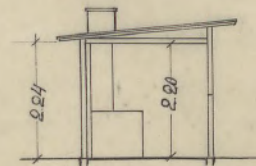

③

PÕHIPLAAN

LÕIGE A-A

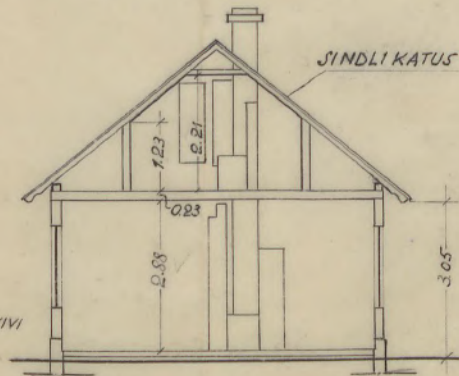

KATUSEKATE: TÕRVAPAPP

VÄLISSEINAD: SÕRESTIK, VÄLTJAST LÕÖDUD VOODRI-LAUDADEGA

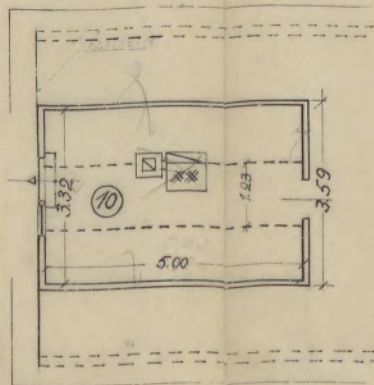
ALUSMÜÜR: BETOON

LÕIGE A-A

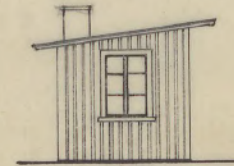

VÄLISSEINAD: TAHUTUD RÕHT-PALKIDEST VÄLTJAST KROOVITUL PAKSUS 18CM.

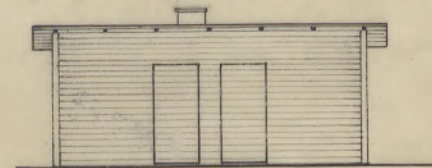
KATUSEKAMBER

OTSAVAADE

EESTVAADE

Lisa 3

1992. aasta juurdehituse projekt

JOONISE KASUTAMINE JA PALJUNDAMINE TK ASE NÖUSOLEKUTA ON LUBAMATU	STADIUMI OSA	PE LEHT KUIPÄEV	1	10.92.
PÕHIPILAAN		ESIMEES	SKUMOWSKI	OBJEKT
PÕHIPILAAN		PEAINENER	G. NÖMM	ARHITEKT
PÕHIPILAAN		W. AHÜTT		
PÕHIPILAAN		PAALVELA JUURDEHITUS		
PÕHIPILAAN		TK ASE	PROJEKTEERIMISE	BÜROO
PÕHIPILAAN		TALLINN		
PÕHIPILAAN		PE-292		

PÕHIPILAAN

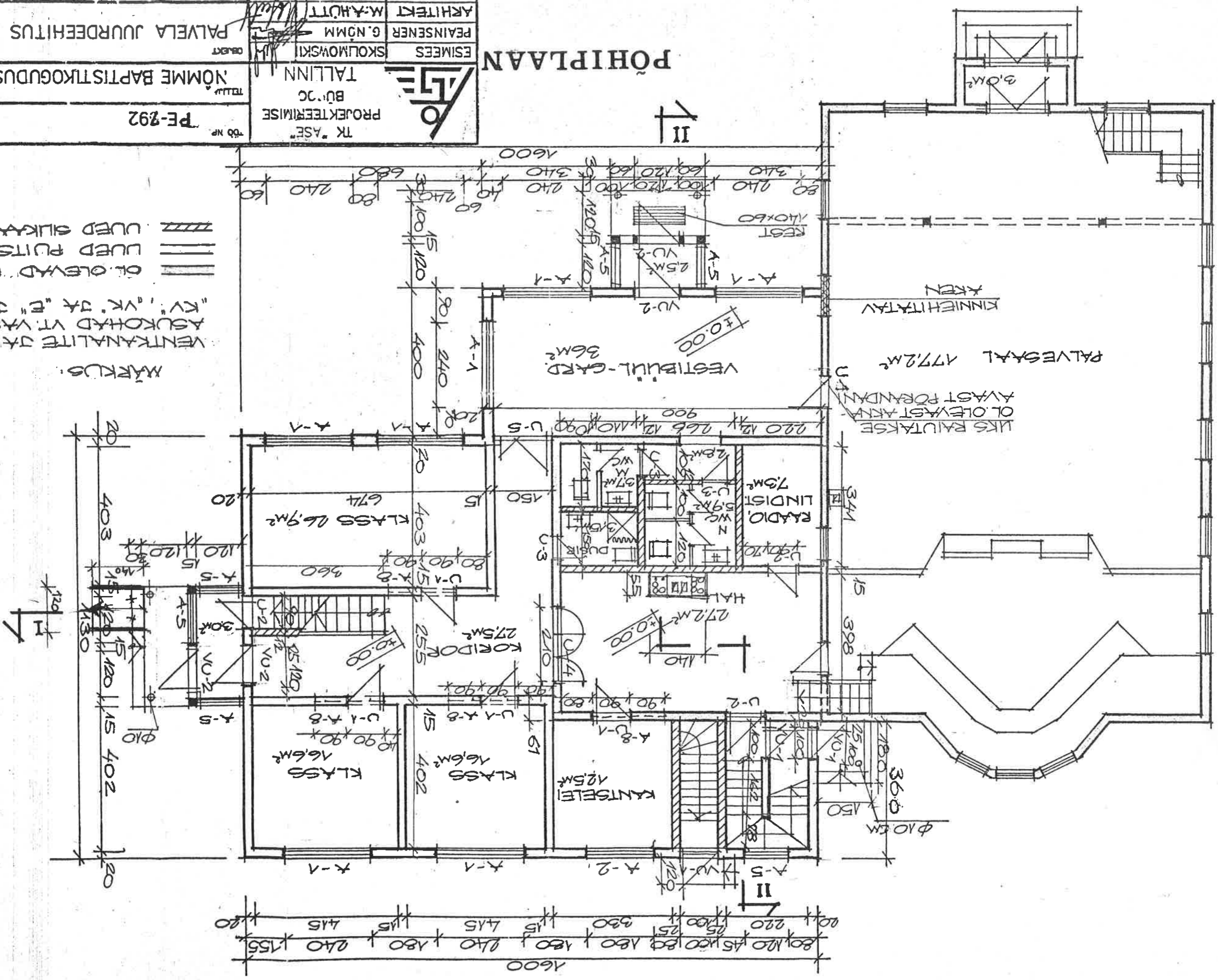
MÄRKUS:

VENTKANALITE JA PÜSTIKUTE ASUKOHDAD VT VASTAVALT "KV", "VK" JA "E" JOONISTELT.

OL. OLEVAD PUITSEINAD

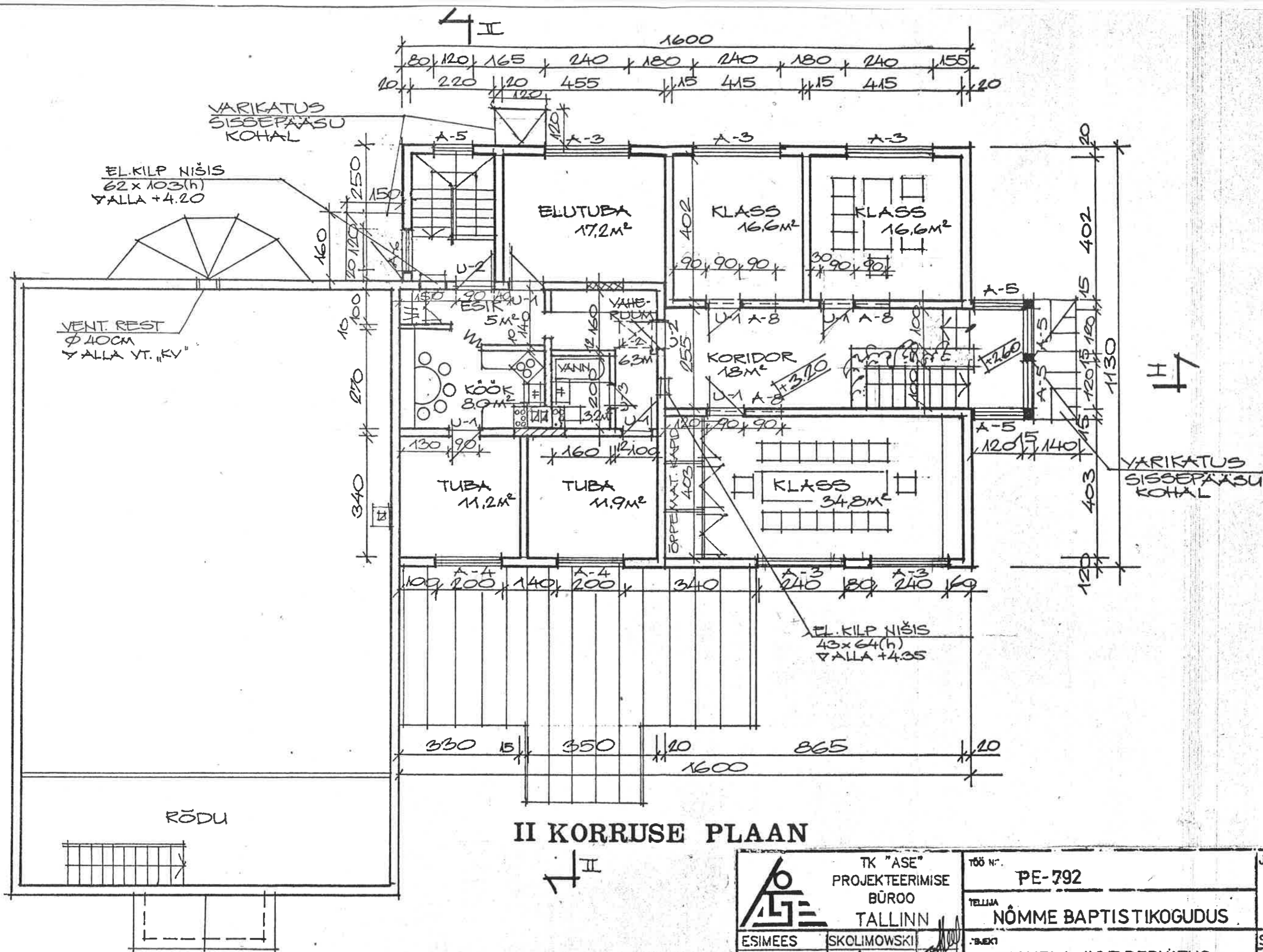
UEED PUITSEINAD

UEED SIKKATSEINAD

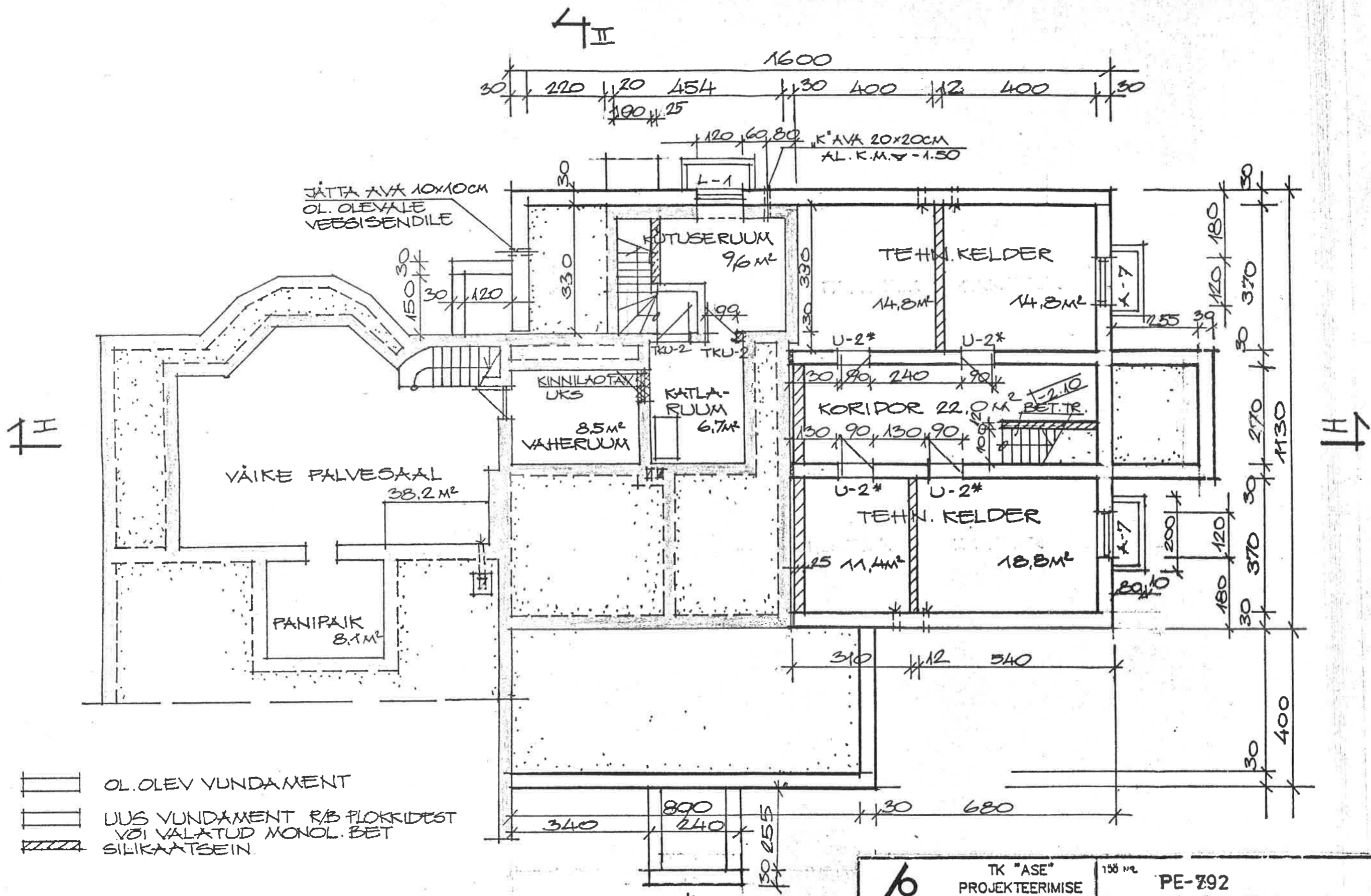
I I

II II

II KORRUSE PLAAN

	TK "ASE" PROJEKTEERIMISE BÜROO TALLINN	TÖÖ N° PE-792	JÕONISE KASUTAMINE JA PALJUNDAMINE TK "ASE" NÕUSOLEKUTTA ON LUBAMATU	
	ESIMEES SKOLIMOWSKI PEAINSENER G. NÕMM ARHITEKT M. A. HÜTT	TALLINN	TELLIJAL NÕMME BAPTISTIKOGUDUS	STAADIUM OSA
		TEHNIK PALVELA JUURDEEHITUS	TP AE	
		II KORRUSE PLAAN	LEHT KUUPÄEV	
			2	10.92.

- OL. OLEV VUNDAMENT
- UUS VUNDAMENT R/B PLOKKIDEST
Või valatud monol. bet
- SILIKAATSEIN

KELDRIKORRUSE PLAAN

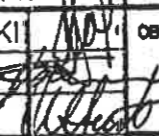
II

MÄRKUSED: PÜSTIKUTE ASUKOHAD VT. VASTAVALT 'E', 'VK' JA 'KV' OSADE JOONISTELT.

	TK "ASE" PROJEKTEERIMISE BÜROO TALLINN	158 nr. PE-792	JOONISE KASUTAM JA PALJUNDAMIN TK "ASE" NÕUSOLEKUTA (LUBAMATU)
	ESIMEES SKOLIMOWSKII	TELLUJA NÕMME BAPTISTIKOGUDUS	STAADIUM OSA
PEAINSENER G. NÖMM	OBJEKT PALVELA JUURDEEHITUS	LEHT KUUP?	TP AE
ARHITEKT M.-A. HÜTT	JOONS	KELDRIKORRUSE PLAAN	3 10.9

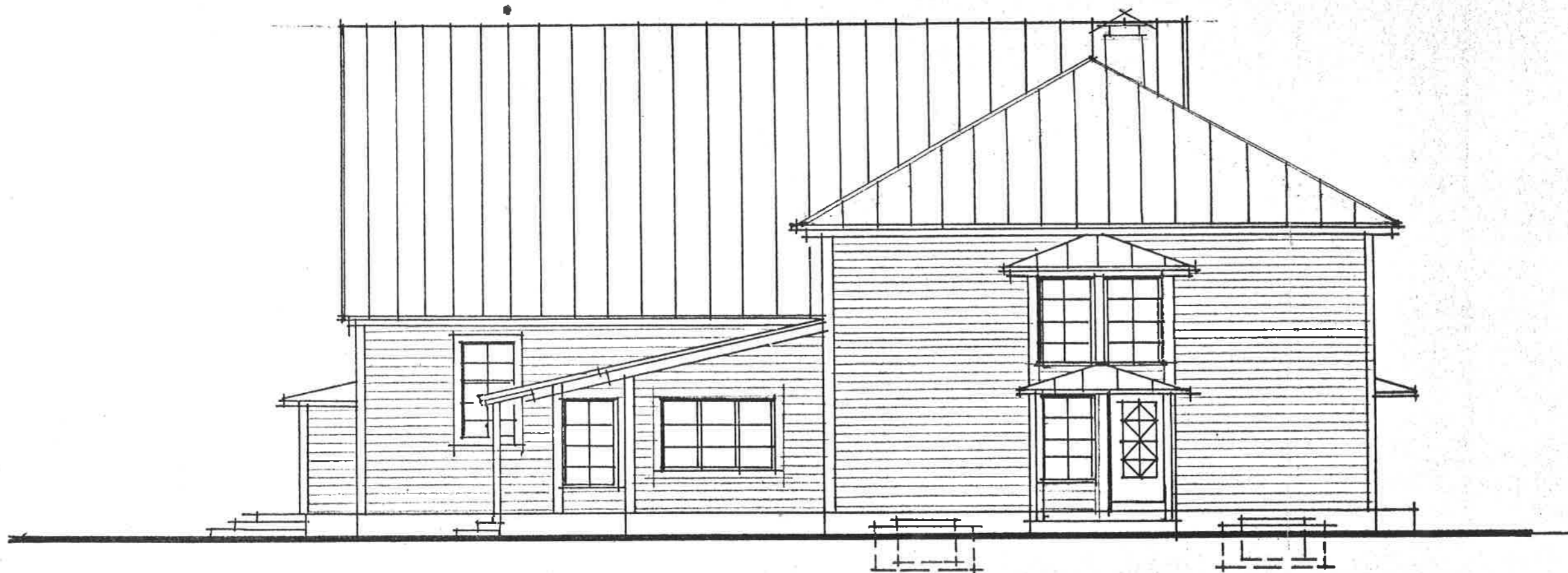
VAADE LOODEST

	TK "ASE" PROJEKTEERIMISE BÜROO TALLINN		TÖÖ NR. PE-892	JONISE KASUTAMINE JA PALJUNDAMINE TK "ASE" NÕUSOLEKUTA ON LUBAMATU	
	ESIMEES SKOLIMOWSKI		TELLUJA NÕMME BAPTISTIKOGUDUS	OBJEKT	STAADIUM
PEAINSENER G. NÕMM			PALVELA JUURDEEHITUS	TP	AE
ARHITEKT M. A. HÜTY				JONIS	LEHT
		VAADE LOODEST		4	10.92

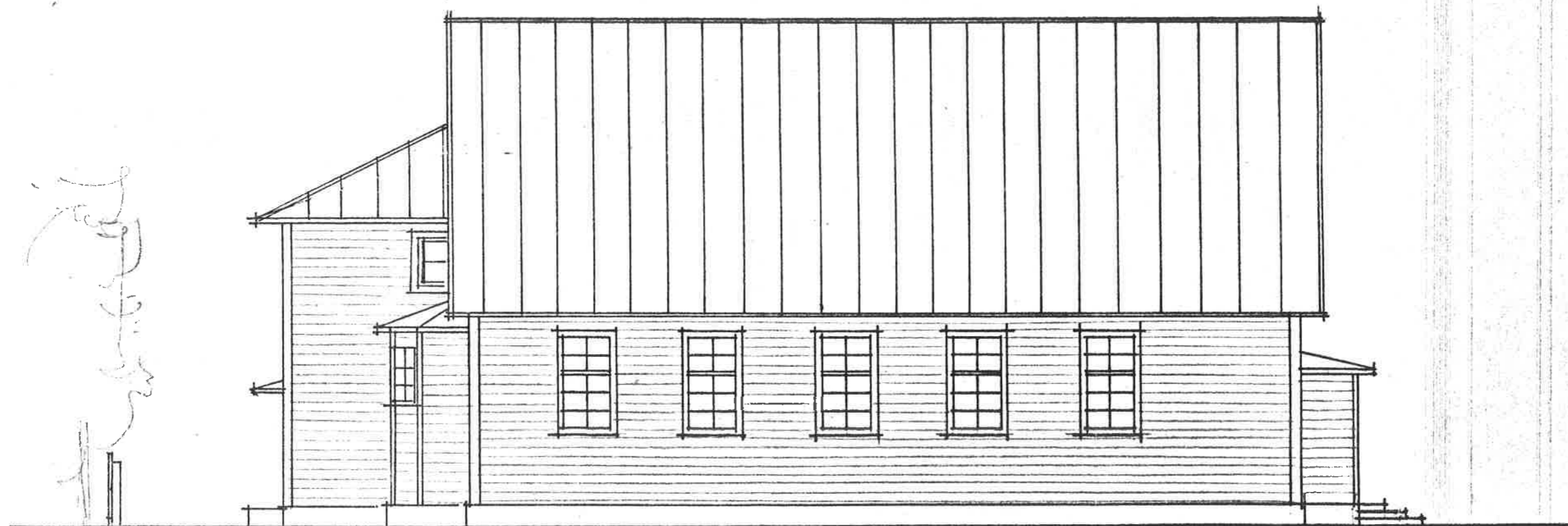
VAADE KAGUST

	TK "ASE"	TÖÖ NR.	PE-792		JOONISE KASUTAMINE JA PALJUNDAMINE TK "ASE" NÕUSOLEKUTA ON LUBAMATU	
	PROJEKTEERIMISE BÜROO	TALLINN	TELLIJAL	NÕMME BAPTISTIKOGUDUS		
ESIMEES	SKOLIMOWSKI	OBJEKT	PALVELA JUURDEEHITUS		STADIUM	OSA
PEAINSENER	G. NÕMM				TP	AE
ARHITEKT	M. A. HÜTT				LEHT	KUUPÄEV
			VAADE KAGUST		5	10.92

VAADE EDELAST

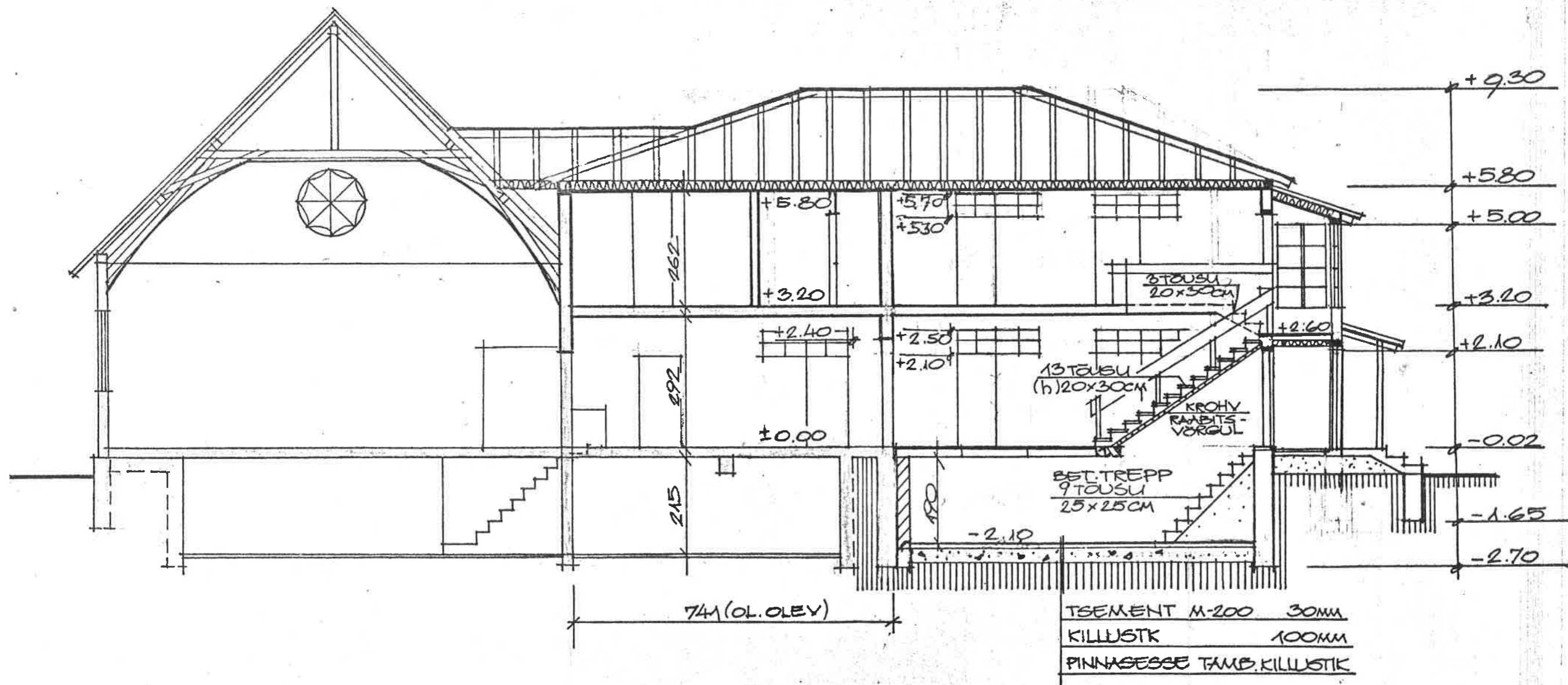
	TK "ASE"	TÖÖ NR.	PE-792	
	PROJEKTEERIMISE BÜROO TALLINN	TELLIJA	NÕMME BAPTISTIKOGUDUS	
ESIMEES	SKOLIMOWSKI	OBJEKT	PALVELA JUURDEEHITUS	
PEAINSENER	G.NÕMM	JÄRVS	VAADE EDELAST	STADIUM OSA
ARHITEKT	M.A.HÜTT			LEHT KUUPÄ
				6 10.9

KRUNDI
PIIR

VAADE PUUVILJA TÄNAVALT

	TK "ASE" PROJEKTEERIMISE BÜROO TALLINN		TÖÖ NR. PE-592	JOONISE KASUTAMINE JA PALJUNDAMINE TK "ASE" NÕUSOLEKUTA ON LUBAMATU	
	TELLUJA NÕMME BAPTISTIKOGUDUS		OBJEKT PALVELA JUURDEEHITUS	STAADIUM TP	OSA AE
ESIMEES SKOLIMOWSKI	PEAINSENER G. NÕMM	ARHITEKT M. A. HÜTT	JOONIS VAADE PUUVILJA TÄNAVALT	LEHT 7	KUUPÄEV 10.92

LÕIGE I-I

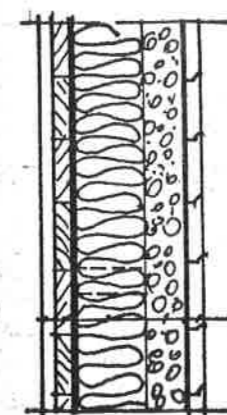
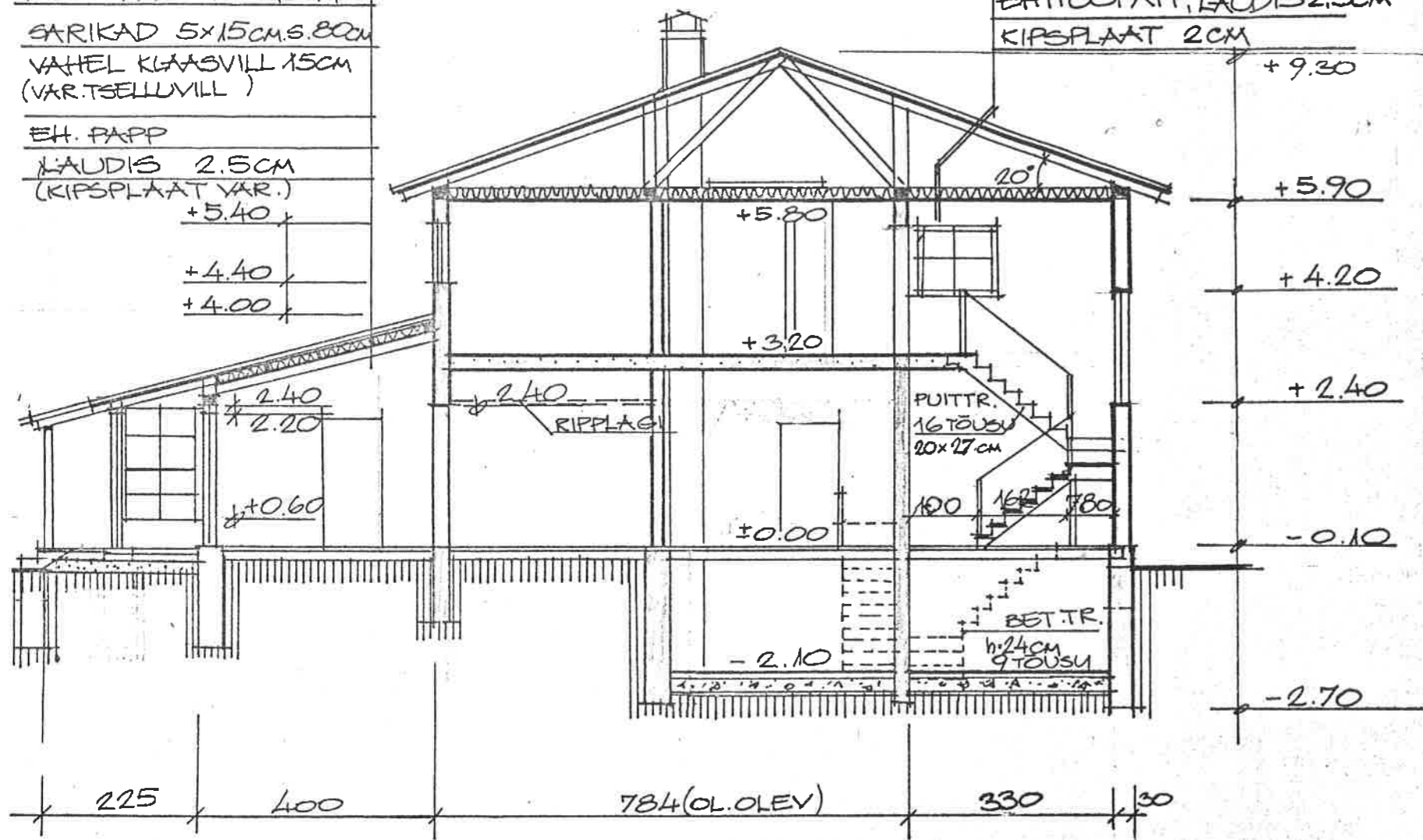
	TK "ASE"	TÖÖ NR.	PE-792	JONISE KASUTAM	
	PROJEKTEERIMISE			JA PALJUNDAMIN	
	BÜROO	TELLIJA	NÕMME BAPTISTIKOGUDUS	TK "ASE"	
	TALLINN			NÕUSOLEKUTA	
ESIMEES	SKOLIMOWSKI	OBJEKT	PALVELA JUURDEEHITUS	STAADIUM	OSA
PEAINSENER	G. NÕMM			TP	AE
ARHITEKT	M. A. HÜTT	JONIS	LÕIGE I-I	LEHT	KUUPA
				8	10.9.

KATUSEPLEKK
 MUST LAUDIS 2,5cm
 SARIKAD 5x15cm s. 80cm
 VAHEL KLAASVILL 15cm
 (VAR. TSELLUVILL)
 EH. PAPP
 LAUDIS 2,5cm
 (KIPSPLAAT VAR.)
 +5,40
 +4,40
 +4,00

KATUSEPLEKK
 MUST LAUDIS 2,5cm
 SARIKAD 5x15cm
 SAMM 80cm
 KLAASVILL 15cm (VAR. TSELLU-
 VILL 22cm)
 LAETALAD 5x15cm
 EHTUSPAPP, LAUDIS 2,5cm
 KIPSPLAAT 2cm

VÄLISSEINA
 LÖIGE

VÄHSLAUDIS 2,5cm
 EHTUSPAPP
 PENOPLAST 5cm
 PÜSTLISTUDE VAHEL
 KLAASVILL 10cm
 HOR. LISTUDE VAHEL
 TÖRVAPAPP
 MUST LAUDIS 2,5cm
 KIPSPLAAT 2cm

LÖIGE II-II

	TK "ASE" PROJEKTEERIMISE BÜROO TALLINN	TÖÖ NR. PE-792	JONISE KASUTAMINE JA PALJUNDAMINE TK "ASE" NÕUSOLEKUTA ON LUBAMATU	
			TELLAJA NÕMMÉ BAPTISTIDE KOGUDUS	STAADIUM OSA
ESIMEES SKOLIMOWSKI	PEAINSENER G. NÕMM	OBJEKT	PALVELA JUURDEEHITUS	TP AE
ARHITEKT M. A. HÜTT		JONIS	LÖIGE II-II	LEHT KUUPÄEV
				9 10.92

Lisa 4

Projektjoonis maja fassaadi värvide muutmiseks, autori joonis aprill 2020

Katus, vihmaveetorud ja rennid: Valtsplekk RR 23 (tume hall) 0,5 PUR

Vihmaveetorud ja rennid: RR 23 (tume hall) 0,5 PUR

Akende piirdeliistud: 364X

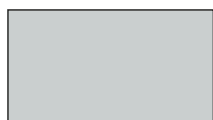
Räästalauad, veelauad, nurgalauad: 364X

Aknad: 368X (valged)

Värvitoonid Tikkurila vana aja värvide värvikaardi järgi linaõlivärvile:

304X

364X

368X

Joonise autor: Margarita Pugri
1992.aasta juurdeehitise projekti põhjal

Katus, vihmaveetorud ja rennid: Valtsplekk RR 23 (tume hall) 0,5 PUR

Vihmaveetorud ja rennid: RR 23 (tume hall) 0,5 PUR

Akende piirdeliistud: 364X

Räästalauad, veelauad, nurgalauad: 364X

Aknad: 368X (valged)

Värvitoonid Tikkurila vana aja värvide värvikaardi järgi linaõlivärvile:

304X

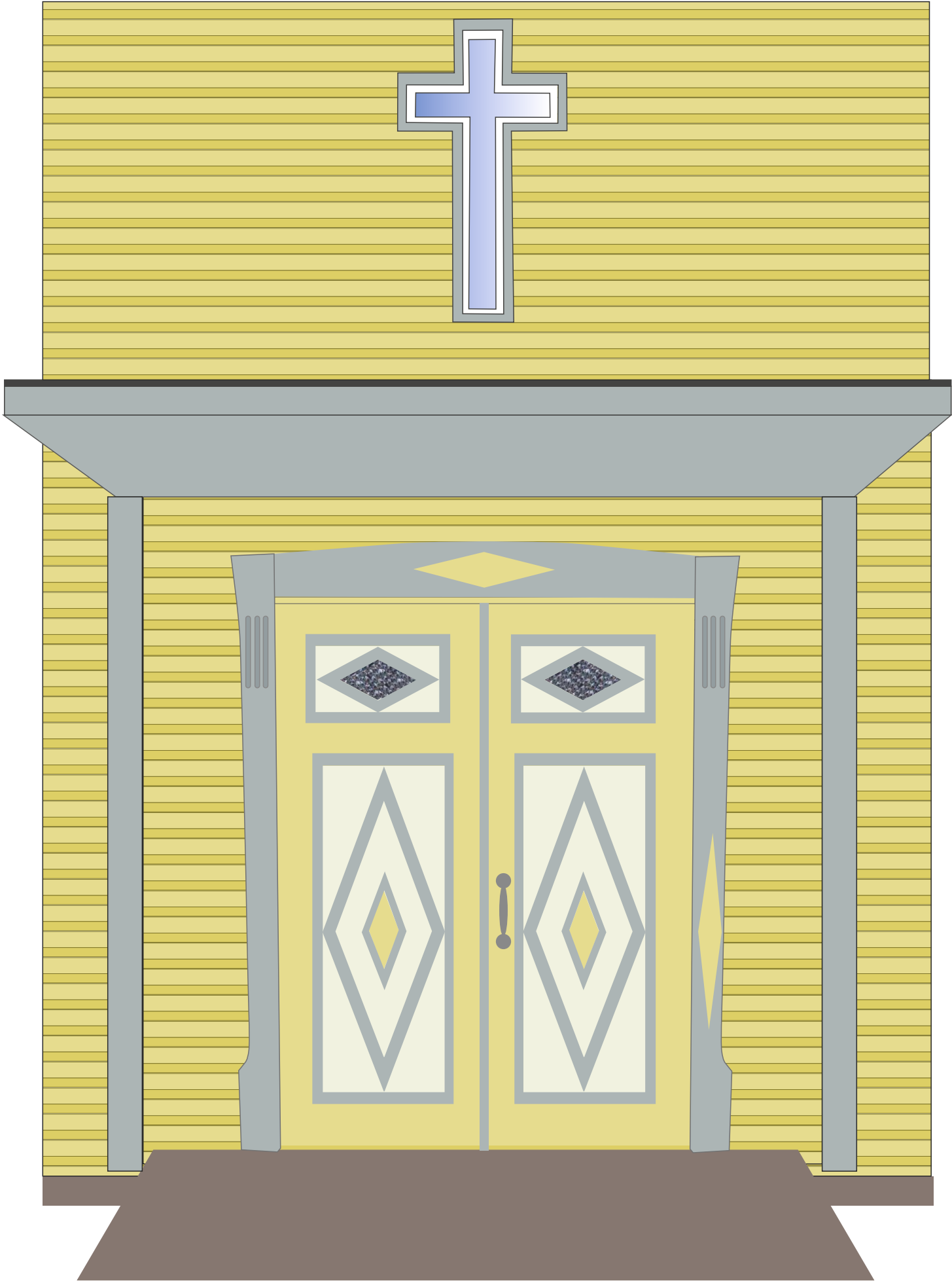
364X

368X

Joonise autor: Margarita Pugri
1992.aasta juurdeehitise projekti põhjal

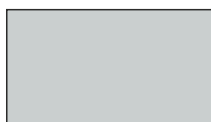
PALVELA PEASISSEKÄIGU UKS, variant A

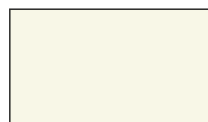
PALVELA PEASISSEKÄIGU UKS, variant A

G0.36.83

364X

368X

Tahveldise iluliistud,
ukse piit ja piirdeliistud 364X

Tahveldise välimised osad 368X

Rombid piirdeliistudel,
ukse raampuu ja tahveldise sisemine osa G0.36.83

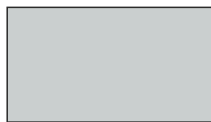

Joonise autor: Margarita Pugri

PALVELA PEASISSEKÄIGU UKS, variant B

GO.36.83

364X

368X

Tahveldise iluliistud,
ukse piit ja piirdeliistud 364X

Tahveldise välimised osad GO.36.83

Rombid piirdeliistudel,
ukse raampuu ja tahveldise sisemine osa 368X (valge)

